

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
 माननीय न्यायाधीश श्री हरिप्रसाद फुयाल
 माननीय न्यायाधीश डा. श्री नहकुल सुवेदी

फैसला

०७६-CR-०३३८

मुद्दा: ठगी तथा संगठित अपराध।

मिनादेवी समेतको जाहेरीले नेपाल सरकार ..... १ पुनरावेदक
 वादी

विरुद्ध

भारत विहार जिल्ला पुर्वि चम्पारण मोतीहारी रक्सौल नगरपरिषद वडा नं.९	प्रत्यर्थी
आश्रमरोड थाना रक्सौल वस्ने रहमत खानको छोरा महमद आदील खान १	
भारत जिल्ला सिवान ग्राम पंचायत नयाँ किला वडा नं.११ थान सिवान वस्ने शेष	प्रतिवादी
निसार अहमदको छोरा अहमद अली १	
भारत विहार पश्चिम चम्पारण जिल्ला बेतीया ग्राम पंचायत हरपुर गढबा टोल	
वथना वस्ने शेष यासिनको छोरा शेष महवुल हक १	
जिल्ला पर्सा गा.वि.स. धोवीनी वडा नं.४ वस्ने निजामुद्दिन मियाँ तेलीको छोरा	
मनिर मियाँ १	

शुरु तहमा फैसला गर्ने: माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री श्यामसुन्दर अधिकारी
 पर्सा जिल्ला अदालत
 फैसला मिति: २०७२।३।७

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने: माननीय न्यायाधीश श्री वालकृष्ण उप्रेती
 माननीय न्यायाधीश श्री नारायण प्रसाद श्रेष्ठ
 उच्च अदालत जनकपुर, अस्थाई इजलास वीरगञ्ज
 फैसला मिति: २०७५।३।११

न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १२(१) (क) वमोजिम मुद्दा दोहोन्याई हें
 अनुमति प्राप्त भई यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं
 ठहर यस प्रकार छ।

तथ्य खण्ड

१. पर्सा वीरगञ्ज उप-महानगरपालिका वडा नं. ५ स्थित पुर्वमा चिया पसल, पश्चिममा नेपाल बैंक लिमिटेड शाखा कार्यालयको भवन, उत्तरमा घण्टाघर, दक्षिणमा भारतको रक्सौल तर्फ जाने सडक यती चार किल्ला भित्र पर्ने नेपाल बैंक लिमिटेड, शाखा कार्यालय, विर्ता अगाडी सडकमा उत्तरबाट दक्षिणतर्फ शंकित अवस्थामा गर्दूरहेको प्रतिवादीहरु महमद आदील खान, महमद अली, शेख महबुल हक समेतको शरीर कानूनवामोजिम खान तलासी गर्दा प्रतिवादी महमद आदील खानको साथबाट ४०५६३५२४०३०५०८ नम्बरको इन्बेष्टमेन्ट बैंकको ए.टि.एम. कार्ड थान १, ४८९७४३९०५४४५३१६९ नम्बरको एस. वि. आई बैंकको ए.टि.एम. कार्ड थान १, ६२७७६५६०६११९७२०० नम्बरको एभ्रेष्ट बैंक लिमिटेडको ए.टि.एम. कार्ड थान १, सामसुङ्ग कम्पनीको ९८४५८५४९९२ नम्बरको सिम कार्ड फिट भएको मोबाइल थान १, ९४७३०९४८९२ नम्बरको वि.एस.एन.एल. बैंकको सिम कार्ड फिट भएको मोबाइल थान १, प्रतिवादी शेख महबुलहकको साथबाट ६२२०१८१२९७००००२९७६४ नम्बरको भारतीय स्टेट बैंक लिमिटेडको ए.टि.एम. थान १, नोकिया कम्पनीको ८९६९८२१७४५ भारतीय एअरटेलको सिमकार्ड सहितको मोबाइल थान १, भारतीय रु.१०००।- को नोट थान २० को रु. २०,०००।-, रु. ५००।- दरको नोट थान ३ को रु.१५००।- समेत गरी जम्मा रु.२१,५००।— तथा प्रतिवादी अहमद अलीको साथबाट सामसुङ्ग कम्पनीको ९०३१४४३१४४ नम्बरको भारतीय भोडा फोन मोबाइल थान १, सामसुङ्ग ग्राण्ड कम्पनीको ९९५५८४२२३३, ७७८३८३३३० को एअरटेल सिम फिट भएको मोबाइल थान १, ४५९९५१००८३८३२०५० नम्बरको भारतीय स्टेट बैंकको ए.टि.एम. कार्ड थान १, नेपाली रु. ४४,०५५।- र भारतीय रु.४,२८०।- फेला परेकोले वरामद गरिएको भन्ने समेत व्यहोराको खान तलासी तथा वरामदी मुचुल्का।
२. विभिन्न बैंकहरुमा रहेको विभिन्न व्यक्तिहरुको खातामा रकम जम्मा गर्न लगाई नेपालको विभिन्न बैंकहरुको ATM वुथहरुबाट रकम निकालेको भन्ने सुचनाको आधारमा मेरो कमाण्डको विशेष प्रहरी टोलीले मिति २०७१।१०।२० गते जिल्ला पर्सा वीरगञ्ज उपमहानगरपालिका वडा नं. ५ स्थित सडकमा शंकित अवस्थामा भेटि प्रतिवादीहरु मध्ये महमद आदील खान, अहमद अली र शेष महबुल हक यी तिनैजना भारतीय नागरिक भई नेपाली व्यक्तिहरुसँग मिलोमतो गरी सामुहिक रूपमा नेपाल, भारत र पाकिस्तानको

६.

समेत मोबाइलबाट सोझा सोझा नेपालीहरुलाई फोन तथा एस.एम.एस. गरी संगठित रूपमा तपाईंलाई भगवानको आशिर्वादले लक्की ड्रू मार्फत चिट्ठा परेको छ भन्दै पुरस्कार जित केही रकम प्रकृया पूरा गर्नको लागि पठाउन पर्छ भन्दै विभिन्न वैकका विभिन्न व्यक्तिहरुको खातामा पैसा पठाउन लगाई वैकहरुको ATM कार्डहरुबाट पैसा निकाली संगठित रूपमा ठगी गरेको हुँदा निज महमद आदील खान, अहमद अली तथा शेष महवुल हक समेतलाई ठगी तथा संगठित अपराध मुद्दामा कानून वर्मोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्र.ना.नि. मिनवहादुर कार्कीको प्रतिवेदन।

३. प्रतिवादीहरुले मेरो मोबाइल नम्बर ९८०४२७८०९५ पत्ता लगाई भारतीय मोबाइल नम्बर ९२३३७७४४२३२४ बाट मलाई लक्की ड्रू मा रु. २५ लाखको पुरस्कार परेको छ भनी झुक्याई विश्वासमा पारी प्रतिवादी मनिर मियाँको नाममा रहेको एस. वी. आई. वैकको खाता नं. ९८०९५२४१४१२६९८ मा रकम जम्मा गर्न लगाई मैले रु. ५० हजार जम्मा गरेकोमा पैसा जम्मा गरे पश्चात निज प्रतिवादी मनिर मियाँ सम्पर्कमा नआएकोले वैकमा गई बुझदा आफू ठगीमा परेको थाहा पाएकोले मलाई ठगी गर्ने कार्य गरेका प्रतिवादीहरु महमद आदील खान, शेष महवुल हक, अहमद अली र फरार रहेको मनिर मियाँलाई ठगी तथा संगठित अपराध अन्तर्गत कारबाही समेत गरी पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको मिना देवीको जाहेरी दरखास्त।

४. अहमद अलीलाई यसभन्दा पहिला मैले नचिनेको, भेटघाट सम्पर्क पनि नभएको, ४/५ महिना अगाडि शेष महवुल हकले काठमाण्डौबाट मेरो साथीले पैसा पठाउन भनेकाले निजको विश्वासमा परी मेरो उक्त वैकको खाता नम्बर दिएको हो। पछि बुझदा निज शेष महवुल हक र अहमद अलीले नेपाल भारत समेतका विभिन्न देशको मोबाइलहरुबाट नेपालको सिधासादा व्यक्तिहरुलाई फोन गरी लक्की ड्रू मार्फत चिट्ठा परेको प्रकृया पूरा गर्न पैसा पठाउन पर्छ भन्दै विभिन्न व्यक्तिहरुको नाममा रहेको वैकहरुमा पैसा जम्मा गर्न लगाई पैसा निकाली ठगी गरी खाने गरेको हो। जाहेरबाली मिना देवीलाई म चिन्दीन। ठगी गर्ने कार्यमा मसँग पक्राउ परेका शेष महवुल हक, अहमद अली र फरार रहेका मनिर मियाँको संलग्नता छ भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी मोहमद आदील खानको व्यापार।

५. जाहेरबाली मिना देवीलाई मिति २०७१।४।११ गते २३:०० बजेको समयमा निजले प्रयोग गर्ने ९८०४२७८०९५ नम्बरको मोबाइलमा फोन सम्पर्क गरी लक्की ड्रू मा २५ लाख पन्यो अग्रिम रु. ५० हजार पठाउन पर्छ भनी एस.वि.आई. वैकको खाता

८४

नम्बर १८०९५२४१४९२६९८ मा उक्त रकम जम्मा गरिदिन पर्द्ध भनी विश्वासमा पारी तपाईंले पैसा हालेपछि फोन गरी जानकारी दिनुहोस् भनेपछि जाहेरबालाले मिति २०७१।१०।१२ गते खातामा जम्मा गरेको जानकारी गराएपछि तत्कालै सो बैंकमा गई रकम निकाल्न जाँदा कुनै लक्की ड्रू को कार्यक्रम बिना मान्छेले पैसा जम्मा गर्न लगाई ठगी गरेको भनी होहल्ला भएपछि रकम ननिकाली म, शेष महबुल हक तथा मनिर मियाँ भागी गएका हौं। रकम निकाल्न पाएका छैनौ भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी अहमद आदीको वयान।

६. मिति २०७१।४।११ गते राती २३:०० बजेको समयमा फोन गरी पुरस्कार पन्यो भनी विश्वासमा पारी झुक्याई प्रकृया पूरा गर्न भनी एस.वि.आई. बैंकको खाता नम्बर १८०९५२४१४९२६९८ मा रु. ५०,०००।- पैसा हालेपछि फोन गरी जानकारी दिनुहोस् भनेपछि मिति २०७१।१०।१२ गते निज जाहेरबालीले खातामा जम्मा गरेको जानकारी गराएपछि तत्कालै सो बैंकमा गई रकम निकाल्न जाँदा कुनै लक्की ड्रू को कार्यक्रम बिना मान्छेले पैसा जम्मा गर्न लगाई ठगी गरेको भनी होहल्ला भएपछि डरले पैसा ननिकाली भागी गएका थियौं। हामीहरूले परिवन्धबाट रकम खातामा जम्मा गर्न लगाएका हौं। रकम निकाल्न पाएका छैनौ भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी शेष महबुल हकको वयान।

७. महमद आदील खानले खोलेको १८०९५२४१४०३७३५ नम्बरको खातामा स्टेटमेन्टबाट देखिएको रु.४,८०,०००।- मेरो हैन। मैले जम्मा गरेको होइन। को कस्ले जम्मा गरेको हो मलाई थाहा छैन। म संग पकाउ परेको शेष महबुल हकले बैंक खाता नम्बर माग गरेकोले मैले निजलाई मेरो नेपाल एस.वि.आई. बैंक पर्साको समेत ३ वटा बैंकको खाता नम्बर दिएको थिएँ। निजले नै मेरो खातामा रकम जम्मा गरेको हुनुपर्दछ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी महमद आदील खानले अधिकार प्राप्त अधिकारी समझ गरेको ततिम्बा वयान।

८. मिति २०७१।४।११ गते फोन गरी तपाईं भाग्गमानी हुनुहुन्छ रु.२५ लाखको उपहार पन्यो उपहार प्राप्त गर्ने प्रकृया पूरा गर्न रु.५०,०००।- बैंकमा जम्मा गर्नु पद्ध भनी प्रतिवादी मध्येको मनिर मियाँको नेपाल एस.वि.आई. बैंकको खाता नम्बर १८०९५२४१४९२६९८ मा रकम जम्मा गर्नुपर्द भनी जाहेरबाली मिना देवीलाई विश्वासमा पारी मिति २०७१।४।१२ गते उक्त खातामा रकम जम्मा गर्न लगाएको तर प्रतिवादीहरूले उक्त रकम निकाल्न नपाएको। प्रतिवादीहरूले लक्की ड्रू को कार्यक्रम

८५

छ भनी झुक्याई ठगी गरी लिई खाने उद्देश्यले रकम वैकमा जम्मा गर्न लगाएको हुँदा निज प्रतिवादीहरूलाई ठगी तथा संगठित अपराध अन्तर्गत कारबाही गरी पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको विश्वामित्र प्रसाद कलबार समेतले गरेको घटना विवरण कागज।

९. मिसिल संलग्न खानतलासी तथा वरामदी मुचुल्का, प्रहरी प्रतिवेदन, वैक स्टेटमेन्ट, जाहेरी दरखास्त, प्रतिवादीहरूको मौकाको वयान, घटना विवरण कागज लगायतका प्रमाणवाट प्रतिवादीहरूले जाहेरवाला मिना देवीलाई रु. २५ लाखको लक्की ढू परेको भनी प्रलोभनमा पारी प्रतिवादी मनिर मियाँको नाममा रहेको नेपाल एस.वि.आई. वैकको खाता नम्बर १८०१५२४१४१२६९८ मा रु. ५० हजार रकम जम्मा गर्न लगाई जाहेरवाला लगायत अन्य सर्वसाधारण समेतलाई संगठितरूपमा आर्थिक लाभ लिई ठगी गरी प्रतिवादीहरू महमद आदिल खान र मनिर मियाँको नाममा रहेको वैक खातामा रु. ४,८०,०००।— जम्मा भएको देखिन्छ। जाहेरवालाको जाहेरी दरखास्तमा उल्लेख भएको बाहेक अन्य रकमका सम्बन्धमा यी प्रतिवादीहरू उपर ठगीमा जाहेरी परेका बखत कानून बमोजिम अभियोग पत्र दायर गरिने छ। यी प्रतिवादीहरूले जाहेरवालावाट विभिन्न बहानामा रकम वैक खातामा जम्मा गर्न लगाई मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. को कसूर अपराध गरेको देखिंदा सोही महलको ४ नं. बमोजिम सजाय हुनका साथै जाहेरवाला मिना देवीको नगद रु. ५० हजार यी प्रतिवादीहरूवाट दिलाई भराई पाउन तथा संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० अन्तर्गत कसूर अपराध गरेको वारदात स-प्रमाण पुष्टि हुन आएकोले प्रतिवादीहरू महमद आदील खान, अहमद अली, शेख महवुल हक र मनिर मियाँ समेतले संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफ ३(१), ३(२), ३(क), ३(४) र द बमोजिमको कसूर अपराध गरेको देखिंदा निज प्रतिवादीहरूलाई सोही ऐनको दफा ९(क) र ९(ख) बमोजिम थप सजाय गरिपाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको अभियोग पेंत्र।

१०. मैले ५ महिना पहिला शेष महवुललाई खाता नम्बर दिएको थिएँ। मैले कुनै ठगी गरेको छैन, मेरा साथवाट वरामद भएका ३ थान ATM कार्ड र मोबाइल सिम मेरो साथवाट वरामद भएको हो। सो कार्ड र मोबाइल मेरै हुन्। अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको वयान व्यहोरा ठिकै हो र सो को सहिछाप पनि मेरै हो। घटना विवरण कागज गलत हो। अभियोग मागदावी अनुसार मलाई सजाय हुनुपर्ने होइन भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी महमद आदील खानले शुरु जिल्ला अदालतमा गरेको वयान।

११. मेरो साथवाट भारतीय स्टेट बैंकको ATM कार्ड, सामसुङ्ग मोबाइल थान १ र नेपाली रुपैया रु. ४४,०५५। - र भारतीय रु. ४,२८०। - वरामद भएको हो। सो मेरो आफ्नो निजी हो। प्रहरीले आफैले लेखी लेखाई ल्याई मलाई जवरजस्ती सहिछाप गराएको हो। उक्त बयान व्यहोरा मेरो होइन। सहिछाप सम्म मेरो हो। घटना विवरण कागजको बारेमा थाहा भएन। ठगी नगरेकोले मलाई सजाय हुनु पर्ने होइन भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी अहम्मद अलीले शुरु जिल्ला अदालत समक्ष गरेको बयान।

१२. अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान व्यहोरालाई मलाई देख्न सुन्न समेत नदिई प्रहरीले आफैले लेखी लेखाई ल्याई मलाई जवरजस्ती सहिछाप गराएको हो। घटना विवरण कागज सत्य होइन। अभियोग मागदावी बमोजिमको कुनै कसुर नगरेको हुनाले मलाई सजाय हुनु पर्ने होइन भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी शेष महबुल हकले शुरु जिल्ला अदालतमा गरेको बयान।

१३. शुरु जिल्ला अदालतबाट जारी भएको म्यादमा प्रतिवादी मनिर मियाँ उपस्थित नभै म्याद गुजारी बसेको।

१४. जाहेरबाली मीना देवी, प्रतिवादी अहम्मद अलीको साक्षी आसिव खान र प्रतिवादी आदील खानको साक्षी सखर आलमले गरेको बकपत्र मिसिल संलग्न रहेको।

१५. जाहेरबाली स्वयंले उपहार पाउने आशामा प्रतिवादी मनिर मियाँको खातामा आफैले रु.५०,०००। - (पचास हजार) जम्मा गरेकी छिन्। उपहार नपरे पश्चात प्रतिवादी मनिर मियाँलाई तिर्नु बुझाउनु पर्ने नभए प्रतिवादीबाट उक्त रकम फिर्ता हुन सक्ने निश्चित देखिएको छ। प्रतिवादीहरूले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयानलाई मात्र आधार मानी अर्काको खातामा आफै जम्मा गर्ने कार्यलाई मुलुकी ऐन, ठगीको महल अनुसारको कसूर मान्न सकिने अवस्था देखिएन। कसूर वारदातमा प्रतिवादीहरूले आरोपित कसूरमा सफाई पाउने ठहर्छ, जाहेरबालीले मुद्दा स.म.स. ऐन, २०४९ को दफा २७ बमोजिम मुलुकी ऐन, लेनदेन व्यवहार अनुसार चलाउन सकार गरेको दशी स्वरूप आएको रकम तथा प्रतिवादी मनिर मियाँसमेतबाट उक्त रकम असुल उपर हुन सक्ने देखिंदा लेनदेन तर्फ परिणत हुने समेत ठहर्छ भन्नेसमेत व्यहोराको शुरु पर्सा जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२।०३।७ मा भएको फैसला।

१६. प्रतिवादीहरूले नेपाल भारत समेतका विभिन्न देशको राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय मोबाइल फोनबाट विभिन्न व्यक्तिहरूलाई फोन गरी तपाईंहरू भाग्यमानी हुनुहुन्छ रु.२५ लाखको लक्की ड्र परेको छ भनी झुक्याई पैसा जम्मा गर्नुस् भनी मिनादेवी, राजु कुमार चौधरी

(f.)

समेतका व्यक्तिहरुवाट रु ४,८०,०००। - रकम जम्मा गर्न लगाई ATM को माध्यमबाट रु ५०,०००। - जिकी बाँडी खाएको तथ्य स्थापित भएको छ भने ATM कार्ड मोबाईल र रकम समेत बरामद भएको पाईन्छ। यसरी प्रतिवादीहरुले हुँदै नभएको कुरा भएको छ भनी विश्वासमा पारी संगठित रूपमा ठगीको कसुर, अपराध गरेको तथ्य अदालतले स्वीकार गरिसकेपछि प्रतिवादीहरुलाई सफाई दिने र प्रस्तुत मुद्दा लेनदेनमा परिणत गरी प्रतिवादीहरुलाई कसुर अपराधबाट उन्मुक्ती दिने गरी भएको फैसला त्रुटीपुर्ण छ, उल्टी गरी अभियोग मागदावी वमोजिम गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन पत्र।

१७. प्रतिवादीहरु उपरको अभियोग दावी नपुग्ने र जाहेरबालालाई झिकाई निजले सकार गरेमा प्रस्तुत मुद्दाको मिसिलबाट कानूनबमोजिम कारबाही किनारा हुने गरी सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ अनुसार प्रस्तुत मुद्दा लेनदेनमा परिणत हुने गरी शुरु पर्सा जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२। ३। ७ मा भएको फैसला मिलेको देखिंदा सदर हुने ठहर्छ। वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन भन्नेसमेत व्यहोराको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगञ्जको मिति २०७५। ३। ११ को फैसला।

१८. प्रतिवादीहरुले भारतीय तथा नेपाली मोबाईलबाट जाहेरबालालाई फोन गरी नभएको कुरा छ भनी झुठो कुरालाई सदै हो भनी झुक्याई जाहेरबालालाई विश्वासमा पारी तपाईलाई लक्षी ड्र मार्फत रु. २५ लाख धनराशी परेको र उक्त रकम प्राप्त गर्नको लागि राजश्व वापतको रकम पहिलै बुझाउनु पर्दै भनी जाहेरबाला मिनादेवीलाई बैकमा रु. ५०,०००/- जम्मा गर्न लगाई आफुहरुले एटिएमको माध्यमबाट उक्त पैसा जिकी जाहेरबालालाई ठगी गरेको प्रष्ट देखिन्छ। निज प्रतिवादीहरुले मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. अनुसार जाहेरबालालाई विश्वासमा पारी जाहेरबालाको पैसा ठगी खाएको तथ्यलाई स्वयम् अदालतले स्वीकार गरी सकेपछी प्रतिवादीहरुलाई सफाई दिने गरी भएको फैसला त्रुटीपुर्ण रही बदरभागी छ। प्रतिवादीहरुले नेपाल भारत समेतका विभिन्न देशको सिम प्रयोग गरी विभिन्न व्यक्तिहरुलाई फोन गरी तपाईहरुलाई रु २५ लाखको लक्षी ड्र परेको भनी झुक्याई कर वापतको पैसा जम्मा गर्नुस भनी मिनादेवी, राजु कुमार चौधरी समेतका व्यक्तिहरुवाट रु ४,८०,०००। रकम जम्मा गर्न लगाई एटिएमको माध्यमबाट रु. ५०,०००। - जिकी बाँडी खाएको तथ्य स्थापित भएको तथा एटिएम कार्ड मोबाईल र रकम समेत बरामद भएको पाईन्छ। प्रतिवादीहरुले हुँदै नभएको कुरा

भएको छ भनी विश्वासमा पारी संगठित रूपमा ठगीको कसुर अपराध गरेकोलाई लेनदेनमा परिणत गरी कसुर अपराधवाट उन्मुक्ती दिने गरी भएको फैसला सम्मानित सर्वोच्च अदालतवाट अनिल कुमार श्रेष्ठको जाहेरीले नेपाल सरकार विरुद्ध मदन शर्मा भएको ने.का.प.२०६७ अंक २ नि.नं.द३२१ को मुद्रामा प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतको विपरित झई त्रुटीपूर्ण रहेको हुँदा उक्त फैसला बदर गरी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूलाई शुरु अभियोग मागदावीबमेजिम सजाय गरी पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको नेपाल सरकारको तर्फबाट यस अदालतमा दायर भएको निवेदन।

१९. यसमा प्रतिवादीहरूले विभिन्न नेपाली तथा विदेशी मोवाइल नम्बरहरूबाट तपाईंलाई लक्षी ड्र मार्फत चिट्ठा परी ठूलो रकम जित्नु भएको छ भनी झुक्यानमा पारी आफ्नो विभिन्न वैकहरूको खातामा रकम जम्मा गर्न लगाइ ठगी गरेको हो भन्ने जाहेरी व्यहोरा रहेको र प्रतिवादीहरूको खातामा विभिन्न व्यक्तिहरूले जम्मा गरेको रकम निजहरूको वैक खाताको स्टेटमेन्ट विवरणबाट देखिन आएको छ। मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. ले जुनमुकै व्यहोराले कसैलाई धोका दिई गलफतमा पारी आफ्नो हक नपुग्ने अकाको हकको चल अचल धनमाल लिएमा ठगी गरेको मानिने भनी कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ। प्रतिवादीहरूको कार्य मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. को परिभाषाभित्र पर्ने देखिएको हुँदा प्रतिवादीहरूको कार्यलाई लेनदेन ठहर गरी मुद्रालाई लेनदेनमा परिणत गर्ने गरी भएको सुरु पर्सा जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गर्ने गरी भएको उच्च अदालत जनकपुर अस्थायी इजलाश वीरगान्जको मिति २०७५।०३।११ को फैसला मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. को व्याख्याको सन्दर्भमा त्रुटीपूर्ण देखिएको हुँदा न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १२ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमेजिम मुद्रा दोहो-याई हेँ अनुमति प्रदान गरीदिएको छ भन्ने व्यहोराको यस अदालतको मिति २०७६।४।८ को आदेश।

ठहर खण्ड

२०. नियमबमेजिम पेशी सूचीमा चढी निर्णयको लागि पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्रामा पुनरावेदनपत्र सहित मिसिल सलर्न कागजातहरू अध्ययन गरी हेरियो।

२१. पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् नायब महान्यायाधिवक्ता श्री संजिवराज रेग्मीले प्रतिवादीहरूले नेपाल भारत समेतका विभिन्न देशको सिम प्रयोग गरी विभिन्न व्यक्तिहरूलाई फोन गरी रु. २५ लाखको लक्षी ड्र परेको भनी झुक्याई कर वापतको पैसा जम्मा गर्नुस् भनी मिनादेवी, राजु कुमार चौधरी समेतका व्यक्तिहरूबाट रु

६८.

४,८०,०००। रकम जम्मा गर्न लगाई एटिएमको माध्यमबाट रु. ५०,०००। - जिकी वाँडी खाएको तथ्य स्थापित भएको तथा विभिन्न बैंकहरूका एटिएम कार्ड, मोबाइल र रकम समेत वरामद भएको अवस्थामा प्रतिवादीहरूले हुँदै नभएको कुरा भएको छ भनी विश्वासमा पारी संगठित रूपमा ठगीको कसुर अपराध गरेकोमा जाहेरबालाले स्वेच्छाले रकम जम्मा नगरेको तथा वैधानिक तक्रबाट लेनदेन नभएको अवस्थामा लेनदेनमा परिणत गरी कसुरबाट उन्मुक्ती दिने गरी भएको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगञ्जको फैसला ने.का.प. २०६७ अंक २ नि.नं. द३२१ को मुद्रामा पृथक पृथक व्यक्तिको फरक फरक कार्यले एउटा संगठित अपराध हुने भनी संगठित अपराधका सम्बन्धमा प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतको विपरित भई ब्रुटीपूर्ण रहेको हुँदा उक्त फैसला बदर गरी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूलाई शुरु अभियोग मागदावीबमोजिम सजाय गरी पाउँ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो।

२२. प्रतिवादी मनिर मियाँको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री सतिश कुमार झाले प्रतिवादी मनिर मियाँले आफ्ले रकम माग नगरेको, निजले भारतको रक्सौलमा समेत व्यापार गर्ने भएको हुँदा निजसँग विभिन्न बैंकको ए.टि.एम. कार्ड रहनु स्वभाविक रहेको, जाहेरबाला आफैले पुरस्कारको लोभमा रकम जम्मा गरेको अवस्था रहेको हुँदा यी प्रतिवादीले लोभ लालचमा पारी जाहेरबालालाई रकम जम्मा गर्न नलगाएको तथा यी प्रतिवादीको बैंक खातामा रकम जम्मा भएपश्चात निज स्वयं बैंकमा गई खाता रोक्छा गर्न अनुरोध गरेको अवस्थामा आरोपित कसूरबाट यी प्रतिवादीसमेतले सफाइ पाउने गरी उच्च अदालतबाट भएको फैसला सदर हुनु पर्ने भनी गर्नु भएको बहससमेत सुनियो।

२३. यसमा, प्रतिवादीहरू महमद आदील खान, अहमद अली, शेख महवुल हक र मनिर मियाँ समेतले जाहेरबाला मिना देवी, राजु कुमार चौधरी लगायतका मानिसहरूलाई फोन तथा एस.एम.एस. गरी संगठित रूपमा तपाईंलाई लक्की ड्र मार्फत चिट्ठा परेको छ भनी पुरस्कार प्राप्त गर्न केही रकम पठाउन पर्दछ भनी विभिन्न बैंकका विभिन्न व्यक्तिहरूको खातामा पैसा पठाउन लगाई बैंकहरूको ATM कार्डहरूबाट पैसा निकाली संगठित रूपमा मुलुकी ऐन, ठगीको महल १ नं. को कसूर अपराध गरेको देखिंदा सोही महलको ४ नं. बमोजिम सजाय हुन तथा प्रतिवादीहरूले संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ३(१), ३(२), ३(क), ३(४) र ८ बमोजिमको कसूर गरेको देखिंदा निज प्रतिवादीहरूलाई सोही ऐनको दफा ९(क) र ९(ख) बमोजिम थप सजाय गरी वरामद भएको ए.टि.एम. कार्ड, सिमसहितको मोबाइल फोन तथा नगदसमेत सोही ऐनको दफा

४६.

५१ वमोजिम जफत गरी पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको अभियोग मागदावी रहेको प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरूले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरिको वयानलाई मात्र आधार मानी अर्काको खातामा आफै रकम जम्मा गर्ने कार्यलाई मुलुकी ऐन, ठगीको महल अनुसारको कसूर मान्न सकिने अवस्था देखिएन। प्रस्तुत कसूर वारदातमा प्रतिवादीहरूले आरोपित कसूरमा सफाई पाउने र जाहेरबालाले मुद्दा सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ वमोजिम मुलुकी ऐन, लेनदेन व्यवहार अनुसार चलाउन सकार गरेमा दशी स्वरूप आएको रकम तथा प्रतिवादी मनिर मियाँ समेतबाट उक्त रकम असुल उपर हुन सक्ने देखिंदा लेनदेन तर्फ परिणत हुने समेत ठहन्याएको शुरु पर्सा जिल्ला अदालतको मिति २०७२।०३।७ को फैसला उपर वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगञ्जमा पुनरावेदन परेकोमा उक्त अदालतले शुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहन्याई फैसला गरेकोमा उक्त फैसलामा चित नवुझाई प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदावीवमोजिम सजाय गरी पाउँ भनी वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट यस अदालतमा मुद्दा दोहोन्याई हेरी पाउँ भनी परेको निवेदनमा यस अदालतबाट मुद्दा दोहोन्याई हेर्ने अनुमति प्रदान भई पुनरावेदनको रोहमा पेश भएको देखियो।

२४. प्रतिवादीहरूले नेपाल तथा भारतका सिम प्रयोग गरी विभिन्न व्यक्तिहरूलाई फोन गरी तपाईंहरूलाई रु. २५ लाखको लक्षी ड्र परेको भनी झुक्याई कर वापतको पैसा जम्मा गर्नुस भनी मिनादेवी, राजु कुमार चौधरी समेतका व्यक्तिहरूबाट रु ४,८०,०००। रकम जम्मा गर्न लगाई ए.टि.एम. को माध्यमबाट रु. ५०,०००।- जिकी बाँडी खाएको तथ्य स्थापित भएको तथा ए.टि.एम. कार्ड सोवाईल र रकम समेत वरामद भएको र प्रतिवादीहरूले हुँदै नभएको कुरा भएको छ भनी विश्वासमा पारी संगठित रूपमा ठगीको कसूर गरेकोलाई लेनदेनमा परिणत गरी कसूरबाट उन्मुक्ती दिने गरी भएको शुरु फैसला सदर गरेको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगञ्जको फैसला बुटीपूर्ण भएको हुँदा प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदावीवमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेको देखियो।

२५. उल्लिखित तथ्यगत वेहोरा, पुनरावेदन जिकिर र वहस बुँदा भएको प्रस्तुत मुद्दामा निम्न प्रश्नहरूको निरूपण गर्नुपर्ने देखियो:-

क. विद्युतीय प्रकृतिको सामाजिक संजालको प्रयोग गरी लक्की ड्र मार्फत चिटा पन्यो, यति रकम अग्रिम कर वापत जम्मा गर्नु होस भन्ने जस्ता कार्य मुलुकी ऐन, ठगीको महलबमोजिमको ठगीको कसूर हो वा होइन?

६.

ख. प्रतिवादीहरुवाट भएको भनिएको कसूर संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ३ (१), ३ (२), ३ (३) (क), ३ (४) र द बमोजिमको कसूर अपराध हो वा होइन?

ग. उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगञ्जवाट भएको फैसला मिलेको छ वा छैन? पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो वा होइन?

२६. निरूपण गर्नु पर्ने पहिलो प्रश्न विद्युतीय प्रकृतिको सामाजिक संजालको प्रयोग गरी लक्की ड्र मार्फत चिट्ठा पन्यो यति रकम अग्रिम रूपमा जम्मा गर्नु होस् भनी अग्रिम रकम (advance fee) मार्ने र रकम जम्मा गराउने कार्य ठगीको कसूर हो वा होइन भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा, अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) भनेको के हो र यस सम्बन्धमा तुलनात्मक अभ्यास के कस्तो रहेका छन् भन्ने विश्लेषण गर्नु पर्ने देखिन्छ। सामान्य भाषामा अग्रिम रकम भन्नाले कुनै कार्य सम्पन्न गर्नका लागि कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई भुक्तानि गरिएको रकम भन्ने वुझिन्छ। यस्तो अग्रिम रकमले काम शुरु हुने वा काम हुने कुराको सुनिश्चितता गर्दछ। विभिन्न विद्युतीय प्रकृतिका सामाजिक संजालको माध्यमबाट विभिन्न व्यक्तिहरुलाई लोभलालचमा पारी झुक्याई अग्रिम रकम माग गरी उक्त संजालमा व्यक्त गरिएको प्रतिवद्धता बमोजिमको रकम भुक्तानि नगर्ने वा प्रतिवद्धता अनुसारको कार्य नगरी अन्य व्यक्तिहरुलाई ठगी गर्ने कार्यलाई अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) भनी विश्वव्यापिरूपमा वुङ्ने गरिएको पाइन्छ। यस्तो प्रकारको ठगीलाई परिभाषित गर्दै¹ UK National Fraud Reporting Centre² ले अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) मा ठगी गर्ने व्यक्तिले पैसा संकलन गर्ने उद्देश्यले पीडितलाई कुनै बस्तु, सेवा तथा आर्थिक लाभ पाउने लोभ देखाई निजबाट रकम माग गरी ठगीको कार्य गर्ने गर्दछन् भनी उल्लेख गरेको पाइन्छ। साथै Hand Book of Crime and Technology³ मा अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) मा पीडितले पछि ठूलो रकम पाउने आशमा अग्रिमरूपमा केही निश्चित रकम दिने कार्य गर्दछ भनी परिभाषित गरेको पाइन्छ। त्यसै

¹ Advance free frauds are best enrapured in UK National Fraud Reporting Centre's definition, where they define them as a type of frauds, where the aim of the fraudsters is to collect the money, that victim gives voluntary, believing it is "an upfront payments for goods, services and/or financial gains that do not materialize". Cited from Dobovsek, B., Lamberger, J., & Slak, B. (2013). "Advance fee frauds messages non-declining trend", Journal of Money Laundering Control, Vol. 16 No. 3, pp. 209-230. <https://doi.org/10.1108/JMLC-04-2013-0012>

² The advance-fee scam/fraud(s) are the type of scams that require the victim to pay a certain sum of money upfront to gain a larger sum of money afterwards.

See, Claire Seungeun Lee et.al., Advance fee scams, in Handbook on crime and technology (Don Hummer & James M. Byrne eds., 2023).

गरी Queensland Police³ ले अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) को कसूरमा व्यक्तिलाई ठूलो रकम, उपहार तथा पुरस्कार परेको भनी उक्त रकम, उपहार तथा पुरस्कार प्राप्त गर्नका लागि शुरुमा केही अग्रिम रकम फि, चार्ज, ट्याक्स वा लेभीको रूपमा मार्गी ठगी गर्ने कार्य हुन्छ र यस्तो कार्य विभिन्न तौर तरिकावाट गरिने भएता पनि सबै प्रकारका यस्ता ठगीमा पीडितलाई पैसा फकाएर मार्गे तथा पैसा मार्गे पश्चात बाचा गरेकोजिमको रकम, उपहार तथा पुरस्कार उपलब्ध नगराई थप रकम मार्गे र पहिले मार्गेको रकमसमेत फिर्ता नगर्ने गरेको देखिन्छ भनी यस्तो कसूरको प्रवृत्तिको सम्बन्धमा उल्लेख गरेको पाइन्छ। अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) का सम्बन्धमा Federal Bureau of Investigation (FBI)⁴ ले ठूलो ऋण, सम्झौता, लगानीको अवसर वा उपहार पाउने लालच देखाई अग्रिम रकम मार्गी पछि भनिएको भन्दा थोरै उक्त कुराहरु दिने वा दिँदै नदिने कार्य गरी ठग्ने कार्य यस्तो प्रकारको कसूरमा गरिन्छ र यस्तो ठगी गर्नेले कुनै उत्पादनको विक्रि, लगानीको अवसरको लालच, चिटा परेको बाहना, पैसा भेटिएको भनी लोभ्याउने जस्ता झुठा अवसरहरुको बाहनामा मानिसहरुवाट पैसा असुल गरी ठगी गर्ने गर्दछन् भनी परिभाषित गरेको देखिन्छ। *Encyclopedia Britannica*⁵ ले अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) मा व्यक्ति वा संस्थाले पछि

³ Advance fee frauds are a crime where a person is promised a sum of money, goods to be delivered or receive a prize once certain fees, charges, taxes or levies are paid in advance. These frauds have been most commonly attributed to syndicates of Nigerian criminals; however, these crimes are now committed by people throughout the world. Criminal syndicates are known to target Australians, with the level of sophistication in which these crimes are being committed increasing. There are many variations on the types of advance fee fraud, however they all share the same characteristic of the victim losing their money and the fraudster continually asking for more money to be sent to them or their associates. Whatever has been promised to the victim in exchange for the money never arrives. **The only money that genuinely exists in this fraud is the money that the victim sends to the fraudster they will never see again.**

Retrieved from <https://www.police.qld.gov.au/safety-and-preventing-crime/r-u-in-control/advance-fee-fraud> on 02 April 2024.

⁴ The FBI defines this scam as “an advance fee scheme occurs where the victim pays money to someone in anticipation of receiving something of greater value—such as a loan, contract, investment, or gift—and then receives little or nothing in return.” The variety of advance fee schemes is limited only by the imagination of the con artists who offer them. They may involve the sale of products or services, the offering of investments, lottery winnings, “found money”, or many other “opportunity”.

Retrieved from <https://web.archive.org/web/20191101183349/https://www.fbi.gov/scams-and-safety/common-fraud-schemes/advance-fee-schemes>

⁵ Advance fee fraud, type of fraud in which businesses or individuals are required to pay a fee before receiving promised stocks, services, money, or products, which ultimately are never given. The targets of the fraud—which include businesses and individuals—receive a solicitation (by letter, fax, or e-mail) from someone posing as a business representative or government official promising that a large sum of money (often in the tens of millions of dollars) will be deposited into the target’s bank account. To ensure this, the recipient of the letter is asked to pay a percentage of the total amount that purportedly will be wired or transferred. Advance fee fraud scams originate in a number of countries and may use internal conflicts or other circumstances specific to that country as a pretense under which funds must be transferred abroad.

See. Schneider, S. (2024, February 8). *Advance fee fraud*. *Encyclopedia Britannica*.

6

शेयर, सेवा, पैसा वा कुनै वस्तु जस्तो ठूलो रकमको लाभ प्राप्त गर्ने बाचावमोजिम अग्रिमरूपमा केही रकम भुक्तानि गर्दछन् र पछि उक्त लाभ तथा अग्रिमरूपमा भुक्तानि गरेको रकमसमेत गुमाउँदछन् भनी यस्तो प्रकारको ठगीलाई परिभाषित गरेको पाइन्छ। उल्लिखित परिभाषाहरूलाई हेर्दा, कसैले कुनै बाहानामा पछि ठूलो लाभ पाउने लालच देखाई विद्युतीय प्रकृतीका सामाजिक संजालको समेत प्रयोग गरी कुनै व्यक्तिलाई झुक्याई, लोभ देखाई वा फकाई शुरुमा केही रकम लिने कार्य गरी पछि उक्त रकमसमेत फिर्ता नदिई गरिने ठगीजन्य कार्यलाई अग्रिम रकम ठगी (*advance fee fraud*) भनिन्छ।

२७. अग्रिम रकम ठगी (*advance fee fraud*) को अपराध १६ औं सताव्दि देखि नै अभ्यासमा रहेको भएता पनि १९७० को दशकबाट^१ यो अपराध, नाइजेरियन लेटर फ्रड (Nigerian Letter Fraud) को रूपमा विश्वव्यापिरूपमा विस्तार भएको देखिन्छ। सन् १९७० को दशकमा^२ यसरी ठगी गर्ने व्यक्तिहरूले आफू नाइजेरियाको सरकारी कर्मचारी, व्यापारी वा उच्च घरानाको व्यक्ति भएको र आफू नाइजेरियाबाट अर्को मुलुकमा वसाई सर्न लागेको, आफूसँग ठूलो धन राखी भएको र उक्त धनराशि अर्को मुलुकमा लाने प्रक्रियामा सहयोग गर्नुस् भनी सहयोग गरेमा आफू वसाई सरी लाने ठूलो रकम बौँफाँड गर्ने भनी प्रलोभनमा पाने गरी विद्युतीय सामाजिक संजालबाट इमेल पठाउने तथा उक्त इमेलको प्रतिउत्तर दिएमा थप विश्वसनीय सरकारी किर्ते कागजातहरू पठाई ठग्ने व्यक्तिले पीडितसँगको संवाद निरन्तर गर्ने र विश्वासमा पारी ठगी गर्ने कार्य गर्ने गरेको पाइन्छ। यस प्रकारको ठगी विश्वव्यापिरूपमा बढेसँगै नाइजेरियालाई यस्ता ठगीका कार्यहरू नियन्त्रण गर्न विश्वव्यापी दबाव बढे पश्चात नाइजेरियाले नाइजेरियन क्रिमिनल कोड (Nigerian Criminal Code) को दफा ४१९ मा कसूरको मात्रा हेरी यस्ता ठगीका

6

<https://www.britannica.com/money/advance-fee-fraud>

^१ Though these types of frauds have old historical roots (going back to sixteenth century) they become more widespread in 1970, when they were known as Nigerian letter frauds or 419 (as the majority of letters came from Nigeria, and the damage was so great that a number of countries press the Nigerian government to criminalizes such acts. They were criminalized under 419 Section of their criminal code – hence the name 419). Cited from Dobovsek, B., Lamberger, J. & Slak, B. (2013), "Advance fee frauds messages – non-declining trend", *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 16 No. 3, pp. 209-230. <https://doi.org/10.1108/JMLC-04-2013-0012>

^२ Usually, fraudsters claim to be Nigerian officials, royalty, business people, or their relatives trying to transfer money out of their country, offering to divide the proceeds with the victim for their help in facilitating the transfer. If a victim responds to the initial offer, the victim may receive numerous documents with official looking stamps, seals and logos testifying to the authenticity of the proposal. The victim is then typically asked to provide blank company letterheads, bank account details, as well as some advance fees to cover various taxes, transfer costs, attorney fees, or bribes.

See. Joshua J.S. Chang, (2008), "An analysis of advance fee fraud on the internet", *Journal of Financial Crime*, Vol. 15 Iss 1 pp. 71 – 81. <http://dx.doi.org/10.1108/13590790810841716>

नेपाल सरकार विरुद्ध महमद आदिल खान समेत, ०७६-CR-०३३८, मुद्दा: ठगी तथा संगठित अपराध, पेज नं. १३

कार्य गर्ने व्यक्तिलाई सजाय गर्ने कानूनी व्यवस्था गरेको हुँदा अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) लाई विश्वव्यापि रूपमा 419 Scam समेत भनी चिनिने गरेको पाइन्छ। साथै यस्तो ठगीलाई स्पेनिस प्रिजनर स्किम (Spanish Prisoner Scheme)^५ का रूपमा समेत चिनिने गरेको पाइन्छ। हाल 419 Scam अर्थात् advance fee fraud लाई चोरी, ठगी, जालसाजी वा परिचय ढौटेर सामाजिक संजाल मार्फत गरिने कसूरको रूपमा हेरिने गरेको पाइन्छ^६।

२८. अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) का समन्धमा नाइजेरियन क्रिमिनल कोड (Nigerian Criminal Code) को व्यवस्था हेर्दा उक्त कोडको दफा ४१८^७ मा झुठा प्रतिनिधित्व गर्दू भनी कुनै कुराका सम्बन्धमा शब्द, लेखन वा आचरणबाट झुकयाउने कामलाई झुठा आश्वासन (false pretense) भनी परिभाषित गरेको पाइन्छ। उक्त कोडको दफा ४१९^८ मा कुनै पनि व्यक्तिले झुठा आश्वासन दिई ठगी गर्ने उद्देश्यले कुनै अन्य व्यक्तिलाई झुठा आश्वासनको माध्यमबाट अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) गर्ने कसूरको रूपमा अपराधिकरण (criminalize) गरेको पाइन्छ। अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) सन् १९८० र १९९० को दशकमा गम्भीर आर्थिक ठगीको रूपमा विस्तार भई करोडौ अमेरीकि डलरबावरको रकम ठगी भए पश्चात नाइजेरिया र अन्य मुलुकहरुको सम्बन्धमा नै संकट उत्पन्न भएको पाइन्छ। जसले गर्दा नाइजेरियाले छुटै Advance Fee Fraud and Other Related Offences Decree of 1995 (Decree 13) भन्ने कानूनी व्यवस्था समेत गरेको पाइन्छ^९। तत्पश्चात पुनः नाइजेरियाले

^५ Harvey Glickman (2005). *The Nigerian "419" Advance Fee Scams: Prank or Peril?* Canadian Journal of African Studies, Vol. 39, No. 3 (2005), pp. 460-489 URL: <http://www.jstor.org/stable/25067495>

^६ Charles Tive, 419 Scam: Exploits of the Nigerian Con Man 3 (2006). Lincoln: iUniverse.

^७ Nigerian Criminal Code. Section 418. "Any representation made by words, writing, or conduct, of a matter of fact, either past or present, which representation is false in fact, and which the person making it knows to be false or does not believe to be true, is a false pretense".

^८ Nigerian Criminal Code. Section 419. "Any person who by any false pretense, and with intent to defraud, obtains from any other person anything capable of being stolen, or induces any other person to deliver to any person anything capable of being stolen, is guilty of a felony, and is liable to imprisonment for three years. If the thing is of the value of one thousand naira or upwards, he is liable to imprisonment for seven years. It is immaterial that the thing is obtained or its delivery is induced through the medium of a contract induced by the false pretense.

The offender cannot be arrested without warrant unless found committing the offence".

^९ The 419 scam has become a major financial crime responsible for loss of billions of US dollars. The extensiveness of crime and its sinister effect on Nigeria's relationship with the world necessitated the

नेपाल सरकार विरुद्ध महमद आदिल खान समेत, ०७६-CR-०३३८ मदा: ठगी तथा सांपाति आदा

६

Advance Fee Fraud And Other Fraud Related Offences Act, 2006 भन्ने कानूनी व्यवस्था गरी अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) लाई नियन्त्रण गर्ने कानूनी प्रयास गरेको पाइन्छ। उक्त ऐनको दफा २०^{१३} ले जनाजान वा अन्जानमा कुनै व्यक्तिलाई झुठा प्रतिनिधित्व गर्दू भनी कुनै कुराका सम्बन्धमा शब्द, लेखन वा आचरणबाट झुक्याउने कामलाई झुठा आश्वासन (false pretense) भनी परिभाषित गरेको पाइन्छ। साथै यस्तो आश्वासन फ्याक्स, टेलेक्स, विद्युतीय उपकरण, टेलिग्राम तथा कम्प्युटर प्रिन्ट लगायतका जुन सुकै माध्यमबाट भएको भए पनि त्यसलाई कानूनी रूपमा दण्डनीय अपराधको रूपमा उक्त ऐनले परिभाषित गरेको पाइन्छ।

२९. भारतमा यस प्रकारको ठगीको सम्बन्धमा Indian Penal Code Act, 1860^{१४} को दफा ४१५ र ४२० को कानूनी व्यवस्थाको प्रयोग गरी यस्ता प्रकृतिका कसूरहरुलाई सम्बोधन गरिरहेकोमा सन् २०२३ डिसेम्बर २५ मा दुबै सदनबाट पारित गरी निकट भविष्यमा लागु हुने गरी भारतीय न्याय संहिता, २०२३ को व्यवस्था गरी उक्त संहिताको दफा ३१८ देखि ३२३ सम्म ठगीको कसूर तथा सजायको व्यवस्था गरेको पाइन्छ। उक्त ऐनको दफा ३१८ (१) मा कुनै व्यक्तिलाई जालसाजीपूर्ण तबरले कुनै सम्पत्ति हस्तान्तरण गर्नलाई प्रेरित गरी धोका दिने कार्यलाई ठगीको रूपमा परिभाषित गरेको पाइन्छ। साथै उक्त दफाको उपदफा (४) मा कुनै व्यक्तिबाट भ्रमपूर्ण तरिकाले निजको सम्पत्ति वा कुनै बहुमुल्य सामान वा बहुमुल्य सामानमा परिणत हुन सक्ने कुनै अन्य

६

promulgation of decree 13 of 1995. See Charles Tive, 419 Scam: Exploits of the Nigerian Con Man 3 (2006). Lincoln: iUniverse. (page viii).

^{१३} Advance Fee Fraud and Other Fraud Related Offences Act, 2006. Section 20. "False pretense" means a representation, whether deliberate or reckless, made by word, in writing or by conduct, of a matter of fact or law, either past or present, which representation is false in fact or law, and which the person making it knows to be false or does not believe to be true;

"document" in this Act includes letters, maps, plans, drawings, photographs and also includes any matter expressed or described upon any substance by means of letter, figures or marks or by more than one of these means, intended to be used or which may be used for the purpose of recording that matter and further includes a document transmitted through fax or telex machine or any other electronic or electrical device, a telegram and a computer printout.

^{१४} Indian Penal Code Act, 1860 Section 415. Cheating. Whoever, by deceiving any person, fraudulently or dishonestly induces the person so deceived to deliver any property to any person, or to consent that any person shall retain any property, or intentionally induces the person so deceived to do or omit to do anything which he would not do or omit if he were not so deceived, and which act or omission causes or is likely to cause damage or harm to that person in body, mind, reputation or property, is said to "cheat". Explanation.-A dishonest concealment of facts is a deception within the meaning of this section.

Section 420. Cheating and dishonestly inducing delivery of property. Cheating and dishonestly inducing delivery of property.-- Whoever cheats and thereby dishonestly induces the person deceived to deliver any property to any person, or to make, alter or destroy the whole or any part of a valuable security, or anything which is signed or sealed, and which is capable of being converted into a valuable security, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to seven years, and shall also be liable to fine.

६८.

बस्तु हस्तान्तरण गर्नका लागि प्रेरित गर्ने कार्यलाई यस्तो ठगीमा संलग्न गरी त्यस्ता कार्य गर्ने व्यक्तिलाई दण्डित गर्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ^{१४}।

३०. अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) को कसूरमा मुलतः अस्तित्वमा नै नभएको रकम दिलाउने झुठा आश्वासन, काल्पनिक रकम प्राप्त गर्न आर्थिक सहयोग माग्ने कार्य र यस्तो ठगी गर्ने व्यक्तिलाई अवास्तविक ढूलो रकम पाउने आशामा भुक्तान गरिएका विभिन्न शुल्क प्रदान गर्ने जस्ता तथ्यहरु विद्यामान हुनु पर्ने देखिन्छ^{१५}। यस्तो अपराधका सम्बन्धमा अमेरिकामा तल्लो अदालतहरुबाट भएका निर्णयहरुलाई दृष्टान्तका रूपमा हेर्न सकिन्छ। जस्तै District Court of Eastern District of New York ले USA v. Anisiobi et.al.^{१६} का सम्बन्धमा इमेल मार्फत विभिन्न व्यक्तिहरुलाई अँके मुलुकमा रहेको पैसा प्राप्त गर्ने लोभ देखाई सम्बन्ध बनाउने र पटक पटकको इमेल आदान प्रदान पश्चात रकम अग्रिम रकम, कानूनी प्रतिनिधित्व, कर तथा अन्य प्रयोजनका लागि भनी रकम ठगी गर्ने कार्यमा संलग्न तीन जना आरोपीहरुलाई U.S. Code को दफा ३७१^{१७} (Conspiracy to commit offense or to defraud United States), १३४९^{१८} (Frauds and

^{१४} Bharatiya Nyaya Sanhita, 2023. Of cheating 318. (1) Whoever, by deceiving any person, fraudulently or dishonestly induces the person so deceived to deliver any property to any person, or to consent that any person shall retain any property, or intentionally induces the person so deceived to do or omit to do anything which he would not do or omit if he were not so deceived, and which act or omission causes or is likely to cause damage or harm to that person in body, mind, reputation or property, is said to cheat. Explanation.—A dishonest concealment of facts is a deception within the meaning of this section.

(4) Whoever cheats and thereby dishonestly induces the person deceived to deliver any property to any person, or to make, alter or destroy the whole or any part of a valuable security, or anything which is signed or sealed, and which is capable of being converted into a valuable security, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to seven years, and shall also be liable to fine.

^{१५} Three elements of advance fee fraud: a) there is a false pretense to the existence of non-existent money, b) a solicitation for financial help to get the fictitious money released, and c) the fraudulent retention of various fees paid to the scammers to release the phony millions of dollars.

See. Mohamed Chawki, *Nigeria Tackles Advance Fee Fraud*, I.J. INFO. L. & TECH. 1, 2 (2009).

^{१६} USA v. Anisiobi et. al.^{१७} (06-CR-188-1): Decided by the United States District Court, Eastern District of New York. In this case, three Defendants were sentenced in the "Advance-Fee" fraud scheme that cost victims more than \$1.2 million.

^{१८} 371. Conspiracy to commit offense or to defraud United States

If two or more persons conspire either to commit any offense against the United States, or to defraud the United States, or any agency thereof in any manner or for any purpose, and one or more of such persons do any act to effect the object of the conspiracy, each shall be fined under this title or imprisoned not more than five years, or both.

If, however, the offense, the commission of which is the object of the conspiracy, is a misdemeanor only, the punishment for such conspiracy shall not exceed the maximum punishment provided for such misdemeanor.

^{१९} 1341. Frauds and swindles

Whoever, having devised or intending to devise any scheme or artifice to defraud, or for obtaining money or property by means of false or fraudulent pretenses, representations, or promises, or to sell, dispose of, loan, exchange, alter, give away, distribute, supply, or furnish or procure for unlawful use any counterfeit or spurious coin, obligation, security, or other article, or anything represented to be or intimated or held out to be such counterfeit or spurious article, for the purpose of executing such scheme or artifice or attempting so to do, places in any post office or authorized depository for mail matter, any matter or thing whatever to be sent or delivered by the Postal Service, or deposits or causes to be deposited any matter or thing whatever to be sent or delivered by any private or commercial interstate carrier, or takes or receives therefrom, any such matter or thing, or knowingly causes to be delivered by mail or such carrier according to the direction thereon, or at the place at which it is directed to be delivered by the person to whom it is addressed, any such matter or thing, shall be fined under this title or imprisoned not more than 20 years, or both. If the violation occurs in relation to, or involving any benefit authorized, transported, transmitted,

८४

swindles) र दफा १३४३^{२०} (Fraud by wire, radio or television) को प्रावधान अनुरूप तीनै जना अभियुक्तहरूलाई सजाय गरेको देखिन्छ। यसरी इमेल मार्फतबाट विभिन्न बाहानामा अग्रिमरूपमा पैसा माग्ने कार्यलाई U.S. Code ले ठगीको अपराधको रूपमा हेरी अमेरिकाका तल्ला अदालतहरूले त्यस्तो कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरूलाई दण्डित गरेको पाइन्छ^{२१}।

३१. समग्रमा कुनै एक वा विभिन्न व्यक्तिहरूलाई इमेल, मोबाइल फोन, मोबाइल म्यासेज, म्यासेन्जर, भाइवर लगायतका विभिन्न सामाजिक सञ्जालका माध्यमबाट पटक पटक सम्पर्क गरी कसैलाई ठूलो रकम पाउने विस्वास दिलाई झुक्याई निजहरूबाट केही रकम कर, राजश्व, शुल्क वा अन्य कुनै नाममा बहाना बनाई लिई उक्त रकम पाउने भनी विस्वस्त बनाई ठूलो रकम वा अग्रिम रूपमा लिएको रकम समेत फिर्ता नदिई आर्थिकरूपमा गरिने ठगी कार्यलाई अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) भनिन्छ। यस्तो ठगीमा ठगी गर्ने व्यक्ति वा समूहले सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गरी विभिन्न व्यक्तिलाई लोभ लालच देखाई निजहरूबाट आर्थिकरूपमा लाभ लिई सम्पर्क विहिन हुने गर्दछन्। यस्तो ठगीमा विभिन्न चिरपरिचित वा अन्जान व्यक्तिहरूलाई सामाजिक सञ्जालको माध्यमबाट पटक पटक सम्पर्क गरी क्रमिकरूपमा विश्वास दिलाई आर्थिक क्षति पुऱ्याई ठगी गर्ने व्यक्तिले आर्थिक लाभ लिने गर्दछ।
३२. प्रस्तुत मुद्दाका सन्दर्भमा लक्की ड्र मार्फत चिट्ठा पर्यो भनी प्रत्यर्थीहरूले जाहेरवाला सहितका पीडितहरूलाई मोबाइल फोनमा म्यासेज पठाई निजहरूबाट पैसा लिएको

८५

transferred, disbursed, or paid in connection with, a presidentially declared major-disaster or emergency (as those terms are defined in section 102 of the Robert T. Stafford Disaster Relief and Emergency Assistance Act (42 U.S.C. 5122)), or affects a financial institution, such person shall be fined not more than \$1,000,000 or imprisoned not more than 30 years, or both.

^{२०} 1343. Fraud by wire, radio, or television

Whoever, having devised or intending to devise any scheme or artifice to defraud, or for obtaining money or property by means of false or fraudulent pretenses, representations, or promises, transmits or causes to be transmitted by means of wire, radio, or television communication in interstate or foreign commerce, any writings, signs, signals, pictures, or sounds for the purpose of executing such scheme or artifice, shall be fined under this title or imprisoned not more than 20 years, or both. If the violation occurs in relation to, or involving any benefit authorized, transported, transmitted, transferred, disbursed, or paid in connection with, a presidentially declared major disaster or emergency (as those terms are defined in section 102 of the Robert T. Stafford Disaster Relief and Emergency Assistance Act (42 U.S.C. 5122)), or affects a financial institution, such person shall be fined not more than \$1,000,000 or imprisoned not more than 30 years, or both.

^{२१} USA v. Anisiobi et. al.^{२१} (06-CR-188-1) According to the indictment and an earlier filed complaint, the defendants sent "spam" emails to thousands of potential victims, in which they falsely claimed to control millions of dollars located abroad. Attempting to conceal their identities, the defendants admitted they used a variety of aliases, phone numbers and e-mail addresses. After obtaining their victims' trust, the defendants asked them to wire-transfer payment for a variety of advance fees, ostensibly for legal representation, taxes and additional documentation. In return, the victims received nothing.

Conviction: All three defendants each pleaded guilty to one count of conspiracy (18 U.S.C § 371), eight counts of wire fraud (18 U.S.C § 1343) and one count of mail fraud (18 U.S.C § 1341).

६५

भनिएको अभियोग ठगीको अभियोग भएको हुँदा मुलुकी ऐन, ठगीको महल बमोजिम प्रतिवादीहरूलाई कारबाही गरी पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरका सम्बन्धमा विश्लेषण गर्दा, जाहेरवाला मिना देवीले प्रत्यर्थी प्रतिवादी मनिर मियाँले भारतीय नम्बरको ९२३३७७४४२३२४ मोबाइलबाट २५ लाखको चिटा परेको भनी निजको मोबाइल नं. ९८०४२७८०९५ मा सम्पर्क गरेको र जाहेरवालाले निज प्रतिवादीको नाममा रहेको एस.बी.आई. बैंकको खाता नं. ९८०९५२४१४९२६९८ मा रु. ५० हजार पठाई तत्काल निजलाई सम्पर्क गर्न खोजदा निजको मोबाइल फोन स्वीच अफ गरिएको र पछि बैंकमा बुझदा कुनै चिटा परेको नभई ठगी गरिएको भन्ने जानकारी पाएको र तत्काल उक्त खाता रोका राख बैंकमा अनुरोध गरी निजको खाता रोका गरी जाहेरी दिन जाँदा अन्य प्रतिवादीहरू मोहमद आदिल खान, शेष महबुल खान र अहमद अलि खानसमेत यस्तै ठगीमा पकाउ परेको भन्ने जानकारी पाई यी चारै जना प्रतिवादीहरू उपर जाहेरी दरखास्त दिएको भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ।

३३. प्रतिवादीहरू महमद आदील खाँनको साथबाट इन्भेष्टमेन्ट बैंक, एस. वि. आई. बैंक तथा एभ्रेष्ट बैंक लिमिटेडको ए.टि.एम. कार्डहरू तथा ९८४५८५४९९२ नम्बरको सिम कार्ड र भारतीय नम्बर ९४७३०९४८९२ को सिम कार्ड सहितको मोबाइल फोन तथा प्रतिवादी शेख महबुलहकको साथबाट भारतीय स्टेट बैंक लिमिटेडको ए.टि.एम. कार्ड, ८९६९८२१७४५ नं. को भारतीय सिमकार्ड सहितको मोबाइल, भारतीय रु.२१,५००। - तथा प्रतिवादी अहमद अलीको साथबाट भारतीय ९०३१४४३१४४ नम्बरको सिम सहितको मोबाइल तथा भारतीय ९९५५८४२२३३ र ७७८३८३३० सिम रहेको मोबाइल, भारतीय स्टेट बैंकको ए.टि.एम. कार्ड, नेपाली रु. ४४,०५५। - र भारतीय रु.४,२८०। - बरामद भएको तथ्यमा समेत विवाद रहेको देखिन्दैन।

३४. प्रतिवादी महमद आदील खाँनले व्यापारिक कारोबारको लागि नेपाल एस.वि.आई. बैंक लिमिटेड, नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लिमिटेड र एभ्रेष्ट बैंक लिमिटेडमा खाता खोली कारोबार गरिरहेकोमा ४/५ महिना अगाडि प्रतिवादी शेष महबुल हकले काठमाण्डौबाट निजको साथीले पैसा पठाउन खोजेको भनी निजको विश्वासमा परी नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लिमिटेडमा रहेको ००३०५०८०२६४३०३ खाता नम्बर निजलाई दिएकोमा मिति २०७१।१०।।९ मा उक्त खातामा राजु कुमार चौधरीको नामबाट रु. १,२०,०००। - जम्मा भएकोमा ज्ञानेको व्यक्तिबाट पैसा आएको हुँदा आफै बैंकमा

गई उक्त खाता लक गर्न लगाएको तथा सोही दिन प्रतिवादीहरु शेष महबुल हक र अहमद अली आफ्नो पसलमा आई निजहरुको चिनजानको मान्छेले मेरो खातामा उक्त रकम पठाएको भनी उक्त रकम मागेकोले रकम झिक्न भनी मिति २०७१। १०। १९ मा विरगञ्ज स्थित उक्त बैंकमा जाँदा बैंक मेनेजरले प्रहरी बोलाए पश्चात आफू पक्राउ परेको र प्रतिवादीहरु शेष महबुल हक र अहमद अलीले नेपाल भारत समेतका विभिन्न देशको मोबाइलहरुबाट नेपालका विभिन्न व्यक्तिहरुलाई फोन गरी लक्की ड्र मार्फत चिट्ठा परेको भनी प्रकृया पूरा गर्न पैसा पठाउन पर्दछ भन्दै विभिन्न व्यक्तिहरुको नाममा रहेको बैंकहरुमा पैसा जम्मा गर्न लगाई पैसा निकाली ठगी गरी खाने गरेका हुन भनी ठगी गर्ने कार्यमा प्रतिवादीहरु शेष महबुल हक, अहमद अली र फरार रहेका मनिर मियाँको संलग्नता रहेको भनी अनुसन्धानको क्रममा बयान गरेको देखिन्छ। निजले शुरु अदालतमा बयान गर्दा आरोपित कसूरमा इन्कार गरेता पनि शेष महबुल हकको चिनजानको मान्छेले उक्त पैसा निजको खातामा जम्मा गरेकोमा उक्त रकम निकाल्न भनी प्रतिवादी अहमद अली र शेष महबुल हकसमेतसँग गएको अवस्थामा पक्राउ परेको भनी पैसा निकाल्ने क्रममा पक्राउ परेको तथ्यलाई स्वीकार गरी बयान गरेको देखिन्छ।

३५. प्रतिवादी अहमद अलिले जाहेरवाली मिना देवीलाई निजले प्रयोग गर्ने ९८०४२७८०९५ नम्बरको मोबाइलमा फोन सम्पर्क गरी लक्की ड्र मा २५ लाख पन्यो अग्रिम रु. ५० हजार पठाउन पर्दछ भनी एस.बि.आई. बैंकको खाता नम्बर १८०१५२४१४९२६९८ मा उक्त रकम जम्मा गरिदिन भनी विश्वासमा पारी निजले मिति २०७१। १०। १२ मा खातामा रकम जम्मा गरेको जानकारी गराएपछि तत्कालै सो बैंकमा गई रकम निकाल्न जाँदा होहल्ला भएपछि रकम ननिकाली आफू, शेष महबुल हक तथा मनिर मियाँ भागी गएको तथा केही दिन पछि राजु चौधरीलाई पुरस्कार परेको भनी झुक्याई प्रतिवादी महमद आदिल खानको नाममा रहेको नेपाल इन्डेस्ट्रियल बैंकको खाता नं. ००३०५०८०२६४३०३ मा रु. १,२०,०००।— जम्मा गर्न लगाई उक्त रकम झिक्न बैंकमा जाँदा आफू सहित प्रतिवादीहरु मोहमद आदिल खान र शेष महबुल हक पक्राउ परेको भनी उक्त वारदातमा सबै प्रतिवादीहरुको संलग्नता रहेको भनी अनुसन्धानको क्रममा बयान गरेको देखिन्छ। साथै निजले शुरु अदालतमा आफू सपिङ्गका लागि विरगञ्ज गएको बखत एकले पक्राउ परेको भनी आरोपित कसूरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ।

४५

३६. प्रतिवादी शेष महबुल हकले प्रतिवादी अहमद अली, इसाक मियाँ लगायत आफू समेत मिलि जनकपुर घर भएका राजु कुमार चौधरीलाई एन.सेल. कम्पनीवाट रु. २५ लाखको चिट्ठा परेको भनी प्रकृया पुरा गर्न भनी प्रतिवादी महमद आदिल खानको नाममा रहेको नेपाल इन्डेस्ट्रियल बैंकको खाता नं. ००३०५०८०२६४३०३ मा रु. १,२०,०००।— जम्मा गर्न लगाई उक्त रकम झिक्न बैंकमा आफू सहित प्रतिवादीहरु मोहमद आदिल खान र अहमद अलि जाँदा पक्राउ परेको हो। हामीहरुले जाहेरवाला मिना कुमारीलाई समेत पुरस्कार पन्यो भनी विश्वासमा पारी झुक्याई प्रकृया पूरा गर्न भनी एस.बि.आई. बैंकमा रु. ५०,०००।— हालेपछि फोन गरी जानकारी दिनु भनेबमोजिम मिति २०७१।१०।१२ गते निजले जानकारी गराएपछि तत्कालै सो बैंकमा आफू सहित महमद अलि र मनिर मियाँ जाँदा कुनै लक्की ड्र को कार्यक्रम बिना मान्छेले पैसा जम्मा गर्न लगाई ठगी गरेको भनी होहल्ला भएपछि डरले पैसा ननिकाली भागेको भनी अनुसन्धानको क्रममा आरोपित कसूरमा सावित रही बयान गरेको देखिन्छ। निजले शुरु अदालतमा आफू सामान किनका लागि विरगञ्ज गएको बखत एकले पक्राउ परेको भनी आरोपित कसूरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ।

३७. मिसिल संलग्न प्रतिवादी महमद आदिल खानको नाममा रहेको नेपाल इन्डेस्ट्रियल बैंकको खाता नं. ००३०५०८०२६४३०३ को बैंक स्टेटमेण्टवाट उक्त बैंक खातामा सन् २०१५ फेब्रुवरी ०२ (२०७१।१०।१९) मा राजु कुमार चौधरीको नामवाट रु. १,२५,०००।— जम्मा भएको देखिन्छ। त्यसै गरी नेपाल एस.बि.आई. बैंक लिमिटेडमा रहेको प्रतिवादी मनिर मियाँको नाममा रहेको खाता नं. १८०१५२४१४१२६९८ मा जाहेरवाला मिना देवीले सन् २६ जनवरी २०१५ (२०७१।१०।१२) मा रु. ५०,०००।— जम्मा गरेको मिसिल संलग्न उक्त बैंकको स्टेटमेण्टवाट देखिन्छ। प्रतिवादी मनिर मियाँ मौकामा फरार रहेको देखिंदा आफ्नो खातामा पैसा जम्मा गर्न लगाई यी प्रतिवादी सम्पर्क विहिन भए भन्ने जाहेरवालाको जिकिर समर्थन हुने देखिंदा जाहेरवाला लगायतका व्यक्तिहरुले यी प्रतिवादीहरुले भने बमोजिमको बैंक खातामा विभिन्न मितिमा रकम जम्मा गरेको नै देखियो। उक्त तथ्य प्रतिवादीहरु मोहमद आदिल खान, अहमद अलि र शेष महबुल हकले मौकाको बयानमा जाहेरवाला मिना कुमारी तथा राजु कुमार चौधरी लगायतका व्यक्तिहरुलाई चिट्ठा परेको भनी मोवाइल फोन मार्फत सम्पर्क गरी झुक्याई फकाई निजहरुलाई यी प्रतिवादीहरुले दिएको बैंक खातामा

६८

रकम जम्मा गर्न लगाएको भनी गरेको वयान बेहोरा, प्रहरी नायब निरिक्षक मिनवहादुर कार्कीको प्रतिवेदन तथा विश्वामित्र प्रसाद कलवार समेतका घटना विवरण कागजका मानिसहरूले लेखाएको बेहोराबाट समर्थित हुने देखिन्छ। प्रतिवादीहरु अहमद अलि र शेष महबुल हकले आफूहरु एकला एकलै पकाउ परेको भनी शुरु अदालतमा वयान गरेको देखिएता पनि अर्का प्रतिवादी महमद आदिल खाँनले शुरु अदालतमा वयान गर्दा प्रतिवादी शेख महबुल हकको चिनजानको मान्धेले आफ्नो खातामा जम्मा गरेकोमा रकम निकाल्न भनी प्रतिवादी अहमद अलि र शेष महबुल हक समेतसँग बैंक गएको अवस्थामा पकाउ परेको भनी वयान गरेको देखिंदा यी प्रतिवादीहरूले संयुक्त रूपमा नै चिटा पर्यो भनी झुक्याई फकाई ऐसा मारेको भन्ने तथ्यमा विवाद रहने देखिएन।

३८. अब, अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) को कसूरमा विद्यमान रहने मुख्य तीनवटा अवस्थाहरु जस्तै अस्तित्वमा नै नभएको पैसा दिलाउने झुठा आश्वासन, काल्पनिक पैसा प्राप्त गर्न आर्थिक सहयोग मार्गने कार्य र यस्तो ठगी गर्नेहरूलाई लाखौं रकम पाउने आशामा भुक्तान गरिएका विभिन्न शुल्क प्रदान गर्ने जस्ता तत्वहरु प्रस्तुत मुद्दामा विद्यमान छन् छैनन् भनी हेर्दा, यी प्रतिवादीहरूले पच्चिस लाखको चिटा परेको भनी झुठा आश्वासन दिई विभिन्न व्यक्तिहरूलाई मोवाइल फोन मार्फत सम्पर्क गरेको भन्ने देखिंदा अस्तित्वमा नै नभएको पैसा (पच्चिस लाख) दिलाउने झुठा आश्वासन दिएको नै देखियो। साथै काल्पनिक पैसा प्राप्त गर्न आर्थिक सहयोग मार्गने कार्य भएको नभएको भनी हेर्दा, मोवाइल फोनबाट जाहेरवालालाई रु. ५०,०००।— मारेको भन्ने तथ्य स्थापित भएको देखियो। विभिन्न शुल्कको नाममा रकम समेत असुल उपर भएको तथ्य प्रतिवादीहरूको नाममा रहेको बैंक खातमा जाहेरवाला मिना देवीबाट रु. ५०,०००।— तथा अर्का व्यक्ति राजु कुमार चौधरीबाट रु. १,२५,०००।— जम्मा भएको देखिंदा शुल्क, कर तथा अन्य कुनै नाममा अग्रिम रकम समेत प्रदान गरेको नै देखिंदा प्रस्तुत विवादमा यी प्रतिवादीहरूले अग्रिम रकम ठगी (advance fee fraud) को कसूर गरेको भन्ने देखियो।
३९. मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं.^{२२} बमोजिम कसैले आफ्नो हक नपुग्ने अर्काको हकको चल—अचल धनमाल हक पुग्नेलाई वा जसका जिम्मामा रहेकोछ उसलाई ललाई—फकाई वा जाल परिपन्च गरी वा आफ्नो हक नभएको सम्पत्तिमा आफ्नो हक पुग्ने कीर्ते कागज बनाई, दिई वा पेश गरी वा आफूसँग नभएको कुरा आफूसँग छ भनी झुक्याई वा झुठो कुरालाई सहै हो भनी झुक्याई वा अरु जुनसुकै व्यवहारसँग धोका दिई गफलतमा परी आफ्नो हक नपुग्ने अर्काको हकको चल—अचल धनमाल लिए दिए दिलाएमा वा अर्काको माल मेरो हो भनी वा मेरो भएकोछ भनी लिखत गरी वा नगरी योही माल लिए दिए विक्री व्यवहार गरेमा वा सट्टापट्टा गरी लिएमा ठगी गरेको ठहर्दै।

^{२२} मुलुकी ऐन, ठगीको महल १ नं. कसैले आफ्नो हक नपुग्ने अर्काको हकको चल—अचल धनमाल हक पुग्नेलाई वा जसका जिम्मामा रहेकोछ उसलाई ललाई—फकाई वा जाल परिपन्च गरी वा आफ्नो हक नभएको सम्पत्तिमा आफ्नो हक पुग्ने कीर्ते कागज बनाई, दिई वा पेश गरी वा आफूसँग नभएको कुरा आफूसँग छ भनी झुक्याई वा झुठो कुरालाई सहै हो भनी झुक्याई वा अरु जुनसुकै व्यवहारसँग धोका दिई गफलतमा परी आफ्नो हक नपुग्ने अर्काको हकको चल—अचल धनमाल लिए दिए दिलाएमा वा अर्काको माल मेरो हो भनी वा मेरो भएकोछ भनी लिखत गरी वा नगरी योही माल लिए दिए विक्री व्यवहार गरेमा वा सट्टापट्टा गरी लिएमा ठगी गरेको ठहर्दै।

८८-

कुरा आफू सँग छ भनी झुक्याई झुठो आश्वासन दिई गफलतमा पारी अर्काको हकको चल अचल सम्पति लिए दिएमा वा अरु जुनसुकै व्यहोरासँग धोका दिई गलफतमा पारी आफ्नो हक नपुरने अर्काको चल अचल धनमाल लिए, दिए, दिलाएमा त्यस्तो कार्य ठगी हो भनी कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ। उक्त व्यवस्था अनुसार कुनै पनि व्यक्तिलाई झुठो आश्वासनमा पारी हुँदै नभएको कुरा छ भनी वा उक्त कुरा प्राप्त गर्दौ भनी झुक्याई निजहरूबाट रकम लिई आश्वासनबमोजिमको कार्य नगरी धोका दिने कार्यलाई ठगीको रूपमा हेरिने भनी स्पष्टरूपमा उल्लेख भएको देखिन्छ। कुनै पनि व्यक्तिलाई झुक्याई निजलाई अस्तित्वमा नै नभएको चल अचल सम्पति दिन्छु भनी अग्रिम रूपमा शुल्क वा करको रूपमा केही रकम लिई बाचा बमोजिमको कार्य नगरी निजबाट लिएको रकम फिर्ता नदिई आर्थिकरूपमा नोकसानी पुऱ्याउने कार्यलाई ठगीको रूपमा नै हेर्नु पर्ने देखिन्छ। मुलुकी ऐनको उक्त व्यवस्था प्रस्तुत विवादका सम्बन्धमा हेर्दा, यी प्रतिवादीहरूले जाहेरवाला मिना देवी लगायतका व्यक्तिहरूलाई लककी ड्र मार्फत पुरस्कार वा चिटा परेको भनी अस्तित्वमा नै नभएको चिटाको रकम परेको छ भनी उक्त रकम जाहेरवाला लगायतका मानिसहरूले प्राप्त गर्ने झुठा आश्वासन दिई गलफतमा पारी धोका दिई पीडितको स्वामित्वमा रहेको रकम लिने खाने उद्देश्यले यी प्रतिवादीहरूको बैंक खातामा जम्मा गर्न लगाई जाहेरवाला लगायतका व्यक्तिहरूबाट चिटाको नाममा कर वा शुल्कको रूपमा अग्रिम रकम (*advance fee*) लिई आर्थिक लाभ लिने कार्य मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. को परिभाषा भित्र पर्ने नै देखियो।

४०. प्रविधिमा आएको विकाससँग सँगै समाजमा अपराधका तौर तरिकामा समेत परिवर्तन आएको र पछिल्लो समयमा विद्युतीय माध्यमका सामाजिक सञ्जालको प्रयोगबाट विभिन्न बहानामा विभिन्न व्यक्तिहरूलाई झुठा आश्वासन दिई लोभ्याई करकापमा वा स्वेच्छामा निजहरूबाट विभिन्न माध्यमबाट रकम असूल उपर गर्ने कार्य सूचना प्रविधिमा आएको विकाससँगै विश्वव्यापिरूपमा निरन्तर बढी रहेको देखिन्छ। नेपालको सन्दर्भमा समेत यस्ता घटनाहरू भई रहेको भन्ने यस मुद्दाबाट स्थापित भएको देखिन्छ। यसरी हुँदै नभएको रकम छ भनी उक्त रकम प्राप्त गर्नका लागि लोभ लालच देखाई अग्रिम रकम (*advance fee*) माग गरी गरिने अपराधको सम्बन्धमा विभिन्न मुलुकहरूले विद्यमान कानूनको व्याख्याको माध्यमबाट तथा नयाँ छुटै कानूनको व्यवस्था गरी संबोधन गरेको पाइन्छ। नेपालको सन्दर्भमा मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. को व्यवस्थालाई

६८.

मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा २४९ (२)^{२३} ले थप स्पष्टरूपमा परिभाषित गरेको पाइन्छ। मुलुकी अपराध संहिताको दफा २४९ (२) बमोजिमको व्यवस्था अनुसार सामाजिक सञ्चालबाट चिटा परेको भनी विश्वास दिलाई फकाई झुक्याई अग्रिम रकम माग गरी पछि चिटाको रकम नदिने गरी पीडितलाई बेइमानी पूर्वक हानी नोकसानी पुऱ्याएको कार्य ठगीको रूपमा नै परिभाषित गरेको मान्नु पर्ने देखिन्छ। विद्यायिकाले यस्तो कसूरहरूको सम्बन्धमा अझ स्पष्ट कानूनको आवश्यकता छ भनी अग्रीम रकम ठगी (advance fee fraud) कै सम्बन्धमा कसूरलाई विशिष्टरूपमा परिभाषित र सजाय निर्धारण गर्न नसक्ने भन्ने हुँदैन तर प्रस्तुत मुद्दाको प्रसङ्गमा हेर्दा विद्युतीय वा अन्य जुनसुकै माध्यमबाट कुनै व्यक्तिलाई नभएको कुरा छ भनी निजबाट आर्थिक लाभ लिई निजलाई झुक्याई धोका दिने कार्य तत्कालिन मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. तथा प्रचलित मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा २४९ (२) बमोजिमको ठगी नै हुने देखिन्छ। विद्युतीय माध्यमबाट हुने ठगीमा ठगी गर्ने मानिसले उक्त कार्य सम्पन्न गर्न अन्य व्यक्तिहरूसँग सम्पर्क गर्ने माध्यमको रूपमा विद्युतीय उपकरण वा माध्यमको प्रयोग गरेता पनि यस्तो ठगीमा समेत ठगी गर्ने मानिसको मुख्य लक्ष्य भनेको अन्य व्यक्तिहरूलाई फकाई वा करकापमा पारी निजहरूबाट चल अचल सम्पत्ति लिनु नै हुने देखिन्छ। अन्य ठगीका कार्यहरू भन्दा यसमा ठगी गर्ने माध्यम मात्र फरक हुन सक्ने तर यस्तो कार्यको उद्देश्य भनेको ठगिने व्यक्तिबाट रकम लिने नै देखिन्छ। तसर्थ माध्यमको आधारमा ठगी फरक हुन सक्ने देखिएता पनि यसको असरको आधारमा ठगिने व्यक्तिलाई आर्थिक रूपमा हानी पुऱ्याई ठगी गर्ने व्यक्तिले आर्थिक लाभ लिने कार्यलाई ठगी कै रूपमा हेर्नु पर्ने देखिन्छ।

४१. प्रतिवादीहरूबाट भएको कसूर संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ३ (१), ३ (२), ३ (क), ३ (४) र ८ बमोजिमको कसूर अपराध हो वा होईन भन्ने दोश्रो प्रश्नका सम्बन्धमा विचार गर्दा, संगठित अपराधको परिभाषा तथा यसका सम्बन्धमा भएको कानूनी व्यवस्थाको विश्लेषण गर्नु पर्ने देखिन्छ। United Nations Office on Drugs and Crime (UNDOC)^{२४} ले संगठित अपराध एक निरन्तर आपराधिक कार्य हो जसले ठूलो

६९.

^{२३} मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ दफा २४९ (२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि कसैले कसैलाई कुनै कुराको विश्वास दिलाएकोमा सो बमोजिम नगरी वा फकाई, झुक्याई वा अन्य कुनै किसिमले धोका दिई कुनै काम गरी वा गर्नबाट रोकी त्वाल्लो व्यक्ति वा अन्य कसैलाई बेइमारीपूर्वक कुनै किसिमको हानि, नोकसानी वा शति पुर्याएमा वा आफ्नो वा अरु कसैको लागि कुनै लाभ प्राप्त गरेमा निजले ठगी गरेको मानिनेछ।

^{२४} UNDOC, University Module Series: Organized Crime, Module 1: Definitions of Organized Crime "a continuing criminal enterprise that rationally works to profit from illicit activities that are often in great public nepal सरकार विरुद्ध महमद आदिल खान समेत, ०७६-CR-०३३८, मढा: ठगी तथा संगठित अपराध पेज त्रै ३३

५८

सार्वजनिक मागमा रहेका अवैध गतिविधिहरूबाट लाभ लिनको लागि काम गर्दछ र यस्तो कार्यको निरन्तर अस्तित्व सार्वजनिक पदाधिकारीहरूको भ्रष्टाचार तथा धाक, धम्की र बलको प्रयोगबाट कायम रहने गर्दछ भनी परिभाषित गरेको देखिन्छ। अमेरिकाको Organized Crime Control Act, 1970 को निर्माणको सन्दर्भमा त्यहाँको सिनेटले संगठित अपराध गैरकानूनी आचरण, बल, धोखाधडी र भ्रष्टाचारको अवैध प्रयोगबाट संचालित एक अत्याधिक परिष्कृत, विविधतायुक्त र व्यापकरूपमा फैलिएको गतिविधि हो जसले वार्षिक रूपमा अमेरिकी अर्थतन्त्रबाट अरबौ डलरको क्षति पुर्याएको छ^{१४} भनी यसलाई उच्च संगठित, अनुशासित आपराधिक सिङ्डिकेटका सदस्यहरूले संयुक्त राज्य भर संचालन गरेको गैरकानूनी गतिविधिहरूको रूपमा परिभाषित गरेको देखिन्छ। त्यसै गरी Patrick J. Ryan^{१५} ले संगठित अपराधलाई जटिल पदसोपान भएका ठूला अपराधिक संगठनहरूले संचालन गर्ने ठूलो आकारको अपराधिक क्रियाकलाप भनी परिभाषित गरेको पाइन्छ^{१६}। यस प्रकारको अपराध एके प्रकृतिको जस्तो देखिने भएता पनि कसूरदारहरू फरक फरक हुने र फेरिने क्रम जारी रहने खालको हुने र यस्तो अपराध विश्वव्यापिरूपमा फैलिए रहेको भनी विश्लेषण गरेको देखिन्छ। UN Convention against Transnational Organized crime, 2000^{१७} को धारा २ (क) अनुसार आर्थिक वा अन्य कुनै लाभका लागि एक वा एक भन्दा बढी गम्भिर किसिमका अपराधमा संलग्न रहेको तीन वा तीन भन्दा बढी व्यक्तिहरूको संरचनागत आपराधिक समूहलाई सङ्झित आपराधिक समूहको रूपमा परिभाषित गरेको पाइन्छ। उक्त Convention ले सङ्झित समूह, तीन वा बढी व्यक्तिहरूको संलग्नता, सङ्झित समूहको निश्चित समयसम्मको अस्तित्व, निहित

५९

---

demand. Its continuing existence is maintained through corruption of public officials and the use of intimidation, threats or force to protect its operations.”

retrieved from <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-1/key-issues/defining-organized-crime.html>

^{१४} Organized Crime Control Act, 1970 (United States).

STATEMENT OF FINDINGS AND PURPOSE: The (Congress finds that (1) Organized crime in the United States is a highly sophisticated, diversified, and widespread activity that annually drains billions of dollars from America's economy by unlawful conduct and the illegal use of force, fraud, and corruption.

Retrieved from https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-84/pdf/STATUTE-84_Pg922-3.pdf#page=7

^{१५} “Large scale criminal activity, operated by big organizations with complex hierarchies. Although the activities of organized crime remain fairly similar, the people involved have changed radically. No longer is organized crime the work of one ethnic group. No longer does organized crime operate more or less locally. Like legitimate big business, organized crime has gone international.”

See. Patrick J. Ryan, Organized Crime: A Reference Handbook, p.1.

^{१६} सङ्झित अपराध सम्बन्धी कानूनको प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी अनुसन्धानमूलक अध्ययन, प्रकाशक महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय राम्राहपथ, काठमाडौं, २०७४, पृष्ठ १९

^{१७} UN Convention against Transnational Organized crime, 2000. Article 2 (a). “A structural group of three or more persons, existing for a period of time and acting in concert with the aim of committing one or more serious crimes in order to obtain a financial or other material benefit”.

६१

उद्देश्यसँग सम्बन्धित र कम्तीमा एउटा आपराधिक कार्य संपत्र भएको हुनुपर्ने जस्ता चरित्र^{१०} भएको अपराधलाई सङ्गठित अपराध मानेको देखिन्छ।

४२. संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ३ को उपदफा (१) मा “कसैले सङ्गठित अपराध गर्न वा गराउन हुँदैन” भनी उपदफा (२) मा “कसैले आपराधिक समूहको लाभको लागि, आपराधिक समूहको निर्देशनमा, आपराधिक समूहको तर्फबाट, आपराधिक समूहसँग मिलेर वा आपराधिक समूहको संस्थापक सदस्य वा सदस्य भई जानी जानी कुनै गम्भीर अपराध गरेमा निजले सङ्गठित अपराध गरेको मानिनेछ” भनी कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ। साथै ऐ. दफाको उपदफा (३)^{११} मा प्रचलित कानुन वमोजिम तीन वर्षभन्दा बढी कैद सजाय हुने कसूर, प्रचलित कानुन वमोजिम भष्टाचार वा सम्पत्ति शुद्धीकरण वा आतङ्ककारी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी मानिने कसूर, ऐ. ऐनको परिच्छेद ३ वमोजिमको आपराधिक समूहको स्थापना, न्यायिक कारबाहीमा अवरोध, विधवंशात्मक कार्य, र आपराधिक लाभ लिने कार्य जस्ता कार्य गरेमा त्यस्ता कार्यहरूलाई गम्भीर अपराधको रूपमा व्याख्या गरेको देखिन्छ। साथै ऐ. ऐनको दफा ३ (४) मा “कसैले कुनै आपराधिक समूहलाई सङ्गठित अपराध गर्न वा सङ्गठित अपराध गर्न सघाउ पन्याउन कुनै काम जानी जानी गरी वा नगरी सो समूहको काम कारबाहीमा सहभागी हुने वा सघाउ पन्याउने वा सञ्चार साधन वा सूचना प्रविधि उपलब्ध गराउने वा आर्थिक सहयोग गर्ने वा कुनै साधन उपलब्ध गराउने वा सङ्गठित अपराध गर्ने व्यक्तिलाई आश्रय दिने, लुकाउने वा भगाउने कार्य गर्न वा गराउन हुँदैन” भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ। त्यसै गरी ऐ. ऐनको दफा ८^{१२} मा कुनै व्यक्तिलाई जीउ ज्यान वा सम्पत्तिमा कुनै क्षति पुन्याउने डर ब्रासमा पारी निजबाट बेइमानी पूर्वक तबरले आफ्नो लागि वा अरु नै व्यक्तिको लागि कुनै नगदी, जिन्सी वा अन्य कुनै लाभ उठाएमा वा

६२.

^{१०} सङ्गठित अपराध सम्बन्धी कानुनको प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी अनुसन्धानमूलक अध्ययन, प्रकाशक महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय रामशाहपथ, काठमाडौं, २०७४, पृष्ठ ३७

^{११} संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ३ (३) “यस दफाको प्रयोजनको लागि देशायको कसूर गम्भीर अपराध मानिनेछ:

(क) प्रचलित कानुन वमोजिम तीन वर्षभन्दा बढी कैद सजाय हुने कसूर

(ख) परिच्छेद ३ वमोजिमको कुनै कसूर, र

(ग) प्रचलित कानुन वमोजिम भष्टाचार वा सम्पत्ति शुद्धीकरण वा आतङ्ककारी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी मानिने कसूर”

^{१२} सङ्गठित अपराध निवारण ऐन, २०७० दफा ८। आपराधिक लाभ (एक्सटर्न) लिन नहुने: (१) कसैले आपराधिक लाभ लिन वा लिन लगाउन हुँदैन।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि कसैले नियत पूर्वक कुनै व्यक्तिलाई निजको वा अरु कसैको जीउ ज्यान वा सम्पत्तिमा कुनै क्षति पुन्याउने डर ब्रासमा पारी निजबाट बेइमानी पूर्वक आफ्नो वा अरु कसैको लागि नगदी, जिन्सी वा अन्य कुनै लाभ उठाएमा वा त्यस्तो लाभ उठाउने नियन्त्रणे कुनै काम गरे वा गराएमा वा निजलाई कुनै काम गर्नबाट रोकेमा आपराधिक लाभ लिएको मानिनेछ।

६८

त्यस्तो लाभ उठाउने नियतले कुनै काम गरे वा गराएमा त्यसलाई आपराधिक लाभ लिएको मानिनेछ भनी आपराधिक लाभको सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ।

४३. प्रस्तुत विवादलाई उल्लिखित सङ्गठित अपराधको परिभाषा तथा कानूनी व्यवस्थाको परिप्रेक्षमा हेर्दा, तीन जना भन्दा बढी प्रतिवादीहरु एक आपसमा मिलेर विभिन्न व्यक्तिहरुलाई चिटा परेको झुठा आश्वासन दिई गलफतमा पारी निजहरुवाट रकम असुलेको सम्म देखिएको तर निजहरुको संगठित समूह भएको, भएको भए त्यसको कहिले स्थापना भई अस्तित्वमा रहेको, निजहरुले यस अघि यस्तै कुनै अपराध गरेको भन्ने जस्ता संगठित अपराधको परिभाषा भित्रका तत्वहरु प्रस्तुत विवादमा निहित रहेको मिसिल संलग्न कागजातबाट नदेखिएको अवस्था छ। साथै संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ३ को उपदफा (२) मा उल्लेख भए बमोजिम यी प्रतिवादीहरुले कुनै आपराधिक समूहको लाभको लागि, आपराधिक समूहको निर्देशनमा, आपराधिक समूहको तर्फबाट, आपराधिक समूहसँग मिलेर वा आपराधिक समूहको संस्थापक सदस्य वा सदस्य भई जानी जानी कुनै गम्भीर अपराध गरेको हुन भनी मिसिल संलग्न कागजातबाट नदेखिएको अवस्था छ।

४४. सङ्गठित अपराधका सम्बन्धमा यस अदालतबाट अनिल कुमार श्रेष्ठको जाहेरीले नेपाल सरकार विरुद्ध मदन शर्मासमेत भएको मुद्रामा “संगठित अपराधको प्रकृति सामान्य अपराध भन्दा पृथक हुन्छ। अपराधका यी दुवै प्रकृतिलाई एउटै दृष्टिले हेर्न सकिन्न। वृहत योजना र विस्तारित तैयारीका साथ सम्पन्न हुन संगठित अपराधमा धेरै व्यक्तिको वेगला वेगलै भूमिका हुन्छ। पृथक पृथक व्यक्तिको फरक फरक कार्यले एउटा संगठित अपराध सम्पन्न हुन्छ”^{२२} भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ। साथै नेपाल सरकार विरुद्ध मसुद आलमसमेत भएको मुद्रामा “संगठित अपराधमा सबै प्रतिवादीहरुको उत्तिकै भूमिका नरहन सक्छ। प्रत्येक सदस्यहरुले आ-आफ्नो भूमिका निर्वाहि गर्ने हुँदा प्रतिवादीहरु एकापसमा सम्पर्कमा रही योजनावद्ध तवरमा यो वारदात गरे गराएको पाईन्छ। संगठित अपराधको प्रकृति सामान्य अपराध भन्दा पृथक हुन्छ। वृहत योजना र विस्तारित तैयारीका साथ सम्पन्न हुने संगठित अपराधमा धेरै व्यक्तिहरुको वेगलावेगलै भूमिका रहेको हुन्छ। पृथक पृथक व्यक्तिको पृथक पृथक कार्यले विभिन्न तह हुँदै

^{२२} अनिल कुमार श्रेष्ठको जाहेरीले नेपाल सरकार विरुद्ध मदन शर्मा समेत नेका.प, २०६७ अंक २ नि.नं. ८३२१

६८-

एउटा संगठित अपराध सम्पन्न हुन्छ^{३३} भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ। त्यसै गरी सीताराम गिरी विरुद्ध नेपाल सरकार भएको मुद्दा नं. ०७५-CR-०२२४^{३४} समेतका मुद्दाहरूमा “संगठित अपराधको कसूर स्थापित हुन कम्तिमा पनि तीन जना व्यक्तिको संरचनात्मक आपराधिक समूहको निरन्तरता तथा स्थायी प्रकृति, एक भन्दा बढि कसूरहरूमा संलग्नता, अपराधिक क्रियाकलापको शिलशिलावद्धता, सांगठनिक संरचना, समुहको नाम वा संकेत चिनारी, विशिष्टकृत कार्यशैली, नियोजित क्रियाकलाप र प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा आर्थिक वा अन्य कुनै भौतिक लाभ आर्जनका लागि सामुहिक रूपमा कुनै संगठित आपराधिक समुहले कम्तिमा एक पटक तीन वा तीन वर्ष भन्दा बढि कैद वा स्वतन्त्रता बन्चित हुने कुनै सजाय वा त्यो भन्दा गम्भीर प्रकृतिको सजाय हुने गम्भीर अपराध गरेको हुनुपर्ने पूर्वशर्त रहेको देखिन्छ” भनी संगठित अपराधको सम्बन्धमा विस्तृत व्याख्या भएको देखिन्छ। उल्लिखित सिद्धान्त तथा व्याख्याहरूबाट संगठित अपराधमा संलग्न अपराधीहरूबाट घटाइने घटनामा निजहरूको फरक फरक भुमिका रहन सक्ने, फरक फरक भुमिका भएका फरक फरक व्यक्तिहरूबाट एउटा संगठित अपराध सम्पन्न हुने, उक्त अपराध सम्पन्न हुन वृहद योजना तथा विस्तारित तयारी हुने गरेको तथा तहगतरूपमा उक्त अपराधको कार्य सम्पन्न हुने भन्ने देखिन्छ। प्रस्तुत विवादका सम्बन्धमा अग्रिम रकम माग गरी ठगी गर्ने कार्यमा यी प्रतिवादीहरूको फरक फरक भुमिका थियो वा थिएन, थियो भने क कसको के कस्तो भुमिका थियो, वृहद योजना तथा विस्तारित तयारी थियो वा थिएन भन्ने जस्ता संगठित अपराधका तत्वहरूका सम्बन्धमा मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट स्पष्ट हुन सकिने अवस्था देखिन्दैन।

४५. सङ्गठित अपराध हुनका लागि अमुक व्यक्तिहरूले निश्चित लाभ लिनका लागि निश्चित क्रियाकलाप गर्ने गरी स्थापना भएको संगठित समूह हुनु पर्ने, उक्त समूहको निश्चित उद्देश्य हुनु पर्ने र समूहमा आवद्ध सबै सदस्यहरू उक्त उद्देश्य पुर्तिको कार्यमा संलग्न भएको हुनु पर्ने, व्यक्तिहरू फेरिए पनि समूहको उद्देश्य एकै प्रकारको हुनु पर्ने तथा उक्त समूहको स्थापना निश्चित समयसम्मको अस्थित्व हुनु पर्ने भन्ने देखिन्छ। मोबाइल फोन, सामाजिक संजाल, इमेल वा अन्य कुनै विद्युतीय माध्यमबाट संगठित गिरोह वा समूह बनाई व्यवस्थित र व्यापकरूपमा ठगी गर्ने कार्य संगठित अपराध अन्तर्गत पर्न सक्ने

६९-

^{३३} नेपाल सरकार विरुद्ध ममुद आलमगम्भेत ने का.प. २०७८ अंक ४ निः. १०६६८

^{३४} सीताराम गिरी वि. नेपाल सरकार मुद्दा नं. ०७५-CR-०२२४

नेपाल सरकार विरुद्ध ममुद आलमगम्भेत ०७६-CR-०३३८. मद्दा: ठगी तथा संगठित अपराध, पेज नं. २७

तर प्रस्तुत विवादमा यी प्रतिवादीहरूको कुनै संगठित समूह भए वा नभएको, यी प्रतिवादीहरू यस अघि यस्तै प्रकृतिको अन्य आपराधिक कार्यमा संलग्न रहे नरहेको, यी प्रतिवादीहरू बीच निरन्तर संवाद रहे नरहेको वा यिनीहरू बीचमा कुनै उद्देश्यका लागि काम गरेको तात्विक सम्बन्ध देखिएको वा नदेखिएको विषयका सम्बन्धमा तथा यी प्रतिवादीहरूले संगठित अपराध गरेको भनी त्यस विषयमा केन्द्रीत भएर गहिरो अनुसन्धान समेत भएको मिसिल संलग्न कागजातबाट नदेखिएको अवस्थामा यी प्रतिवादीहरूले सङ्गठित रूपमा नभई सामान्य समुहगतरूपमा विद्युतीय कारोबार मार्फत गरेको कसूरलाई सङ्गठित अपराधको कसूरको रूपमा लिई सङ्गठित अपराध गरे भनी भन्न सकिने स्पष्ट आधार मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिंदैन।

४६. अत, विद्युतीय माध्ययवाट संगठित गिरोह वा समूह बनाई विभिन्न व्यक्तिहरूसँग सम्पर्क स्थापित गरी विभिन्न वहाना देखाई चिट्ठा वा लक्षी ड्र मार्फत ठूलो रकम पाउने भनी आश्वासन दिलाई निजहरूबाट केही रकम अग्रिमरूपमा लिई व्यस्थितरूपमा व्यापक तथा विस्तृत तबरबाट ठगी गर्ने कार्य संगठित अपराध अन्तर्गत पर्न सक्ने देखिन्छ। संगठित तबरबाट हुने ठगीको कार्यमा विस्तृत योजना तथा लामो समयसम्मको प्रयासबाट पीडितसँग पटक पटक सम्पर्क गरी विभिन्न व्यक्तिले फरक फरक भूमिका निर्वाह गरी पीडितलाई आर्थिकरूपमा क्षति पुऱ्याई ठगीको कार्य सम्पन्न गर्ने गरेको पाइन्छ। प्रस्तुत विवादका सम्बन्धमा ठगी गर्नका लागि यी प्रतिवादीहरूले त्यस्तो विस्तृत योजना बनाएको भन्ने नदेखिएको, निजहरूको कुनै संगठित समूह नभएको, फरक फरक व्यक्तिहरूको फरक फरक भूमिका भएको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा यी प्रतिवादीहरूले समान्य अनौपचारिक समूह मार्फत गरेको ठगीको कार्यलाई संगठित अपराध भनी मान्न सकिने अवस्था देखिंदैन।

४७. अब, उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास बीरगञ्जबाट भएको फैसला मिलेको छ वा छैन र पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो वा होइन भन्ने अन्तिम प्रश्न तर्फ विचार गर्दा, माथिका प्रकरणहरूमा गरिएको विक्षेपणको आधारमा यी प्रतिवादीहरूले विभिन्न सामाजिक सञ्जालको माध्यमबाट जाहेरबाला लगायतका विभिन्न व्यक्तिहरूलाई लक्षी ड्र मार्फत चिट्ठा पन्यो भनी निजहरूबाट अग्रिम रकम माग गरी चिट्ठा पन्यो भनिएको रकम लगायत निजहरूले अग्रिमरूपमा भुक्तानि गरेको रकमसमेत लिई सम्पर्क विहिन भएको कार्य मुलुकी ऐन, ठगीको महलबमोजिमको कसूर हुने भन्ने

४६

देखिएको हुँदा ठगीको महलको १ नं. को कसूरमा सोही महलको ४ नं. बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर उक्त हदसम्म पुग्न सक्ने नै देखिन्छ। साथै यी प्रतिवादीहरूलाई सङ्घठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ३ (१), ३(२), ३ (३) (क), ३(४) र ८ बमोजिमको कसूर अपराधमा सोही ऐनको दफा ९(क) र ९(ख) बमोजिम थप सजायसमेत गरी पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको अकों पुनरावेदन जिकिरका सम्बन्धमा यी प्रतिवादीहरूले विभिन्न व्यक्तिहरूलाई चिटा पर्यो भनी निजहरूलाई झुक्याई फकाई गलफतमा पारी निजहरूवाट कर वा शुल्कको रूपमा अग्रिम रकम लिएको कार्य ऐ. ऐनको दफा ३ (२) बमोजिमको सङ्घठित अपराध हो वा होइन भन्ने सम्बन्धमा माथिल्ला प्रकरणहरूमा विक्षेपण भई यस्तै प्रकृतिका कार्यहरू सङ्घठित अपराधको कसूरमा पर्न सक्ने तर प्रस्तुत मुद्दामा सङ्घठित अपराधका तत्वहरूको प्रयोग भएको नदेखिंदा मिसिल संलग्न कागजातका आधारमा यी प्रतिवादीहरूले सङ्घठित अपराधको कसूर गरेको भनी मान्न सकिने नदेखिएको हुँदा यी प्रतिवादीहरूलाई सङ्घठित अपराध तर्फ थप सजाय गरी पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर उक्त हद सम्म पुग्न सक्ने देखिंदैन। वादी नेपाल सरकारको यी प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. बमोजिमको कसूरमा ऐ. ४ नं. बमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने हदसम्म पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने देखिंदा प्रस्तुत मुद्दाको वारदातमा आरोपित कसूरमा यी प्रतिवादीहरूले सफाई पाउने तथा मुद्दा लेनदेन तर्फ परिणत हुने भनी शुरु जिल्ला अदालतले गरेको फैसला सदर गरेको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगञ्जको फैसला मिलेको देखिंदैन।

४८. साथै यी प्रतिवादीहरूको बैंक खातामा रकम जम्मा गरेका व्यक्ति राजु कुमार चौधरीको तर्फबाट जाहेरी दरखास्त परेको नदेखिएको तथा प्रस्तुत अभियोग पत्रमा नै यी प्रतिवादीहरूको नाममा रहेको विभिन्न बैंक खातामा विभिन्न व्यक्तिहरूबाट रु. ४,८०,०००।— जम्मा भएको देखिएको र उक्त रकम प्रतिवादीहरूले आफ्नो होइन भनी वयान गरेको देखिंदा पछि आफ्नो भएको प्रमाण सहित प्रतिवादीहरू उपर ठगीमा उजुरी परेका बखत कानून बमोजिम अभियोग पत्र दायर गरिने भनी उल्लेख भएको देखिंदा निज राजु कुमार चौधरी लगायतका उनाउ व्यक्तिहरूको नामबाट यी प्रतिवादीहरूको नाममा रहेको बैंक खातामा जम्मा भएको रकमका सम्बन्धमा केही बोलि रहनु परेन।

४७

४९.

तसर्थ, माथिका प्रकरणहरुमा विवेचित आधार, प्रमाण तथा कानूनी व्यवस्था समेतबाट यी प्रतिवादीहरुले जाहेरवाला मिना कुमारी लगायतका मानिसहरुलाई चिट्ठा परेको भनी मोबाइल फोनबाट पटक पटक सम्पर्क गरी झुठो आश्वासन दिई गलफतमा पारी यी प्रतिवादीहरुले दिएको बैंक खातामा पीडितहरुलाई पैसा जम्मा गर्न ललाई फकाई गरी आर्थिक लाभ लिए खाएको कार्य मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. बमोजिमको कसूर हुने देखिंदा शुरु जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादीहरु उपरको अभियोग दावी नपुग्ने र जाहेरवालालाई झिकाई निजले सकार गरेमा प्रस्तुत मुद्दाको मिसिलबाट कानूनबमोजिम कारबाही किनारा हुने गरी सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ अनुसार प्रस्तुत मुद्दा लेनदेनमा परिणत हुने ठहन्याई मिति २०७२। ३। ७ मा भएको फैसला सदर गरेको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगञ्जको मिति २०७५। ३। ११ को फैसला मिलेको नदेखिंदा उल्टी भई यी प्रतिवादीहरुलाई मुलुकी ऐन, ठगीको महलको १ नं. को कसूरमा ऐ. महलको ४ नं. बमोजिम जाहेरवालालाई ठगी गरेको रकम रु. ५०,०००। - (पचास हजार रुपैयाँ) विगो कायम गरी विगोबमोजिमको रकम प्रतिवादीहरु महमद आदील खान, अहमद अली, शेष महबुल हक र मनिर मियाँबाट जाहेरवाला मिना देवीलाई दामासाहीले भराई दिने तथा यी प्रतिवादीहरुलाई जनही विगोबमोजिम रु. ५०,०००। - (पचास हजार रुपैयाँ) जरिवाना र जनही १ (एक) वर्ष कैद सजाय हुने ठहर्छ। पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको यी प्रतिवादीहरुलाई सङ्गठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ३ (१), ३(२), ३ (३) (क), ३(४) र द बमोजिमको कसूर अपराधमा सोही ऐनको दफा ९(क) र ९(ख) बमोजिम थप सजायसमेत गरी पाउँ भन्ने जिकिर पुग्न सक्दैन। अरुमा तपसिलबमोजिम गर्नु।

तपसिल

माथि ठहरखण्डमा लेखिएबमोजिम जाहेरवालाले प्रतिवादीहरुबाट भराई पाउने ठहरेको विगो रु. ५०,०००। - (पचास हजार रुपैयाँ) प्रतिवादीहरु महमद आदील खान, अहमद अली, शेष महबुल हक र मनिर मियाँबाट जाहेरवाला मिना देवीलाई नियमानुसार भराई दिनू भनी शुरु पर्सा जिल्ला अदालतलाई लेखी पठाउन् १
माथि ठहरखण्डमा लेखिएबमोजिम प्रतिवादीहरु महमद आदील खान, अहमद अली, शेष महबुल हक र मनिर मियाँको नाममा विगोबमोजिम जनही रु. ५०,०००। - (पचास

लेखी:

- हजार रुपैयाँ) को जरिवानाको लगत कसी असूल उपर गर्न भनी शुरु पर्सा जिल्ला
अदालतलाई लेखी पठाउन् २
- माथि ठहरखण्डमा लेखिएवमोजिम प्रतिवादीहरु महमद आदील खान, अहमद अली, शेष
महबुल हकलाई जनही १ वर्षको कैद सजाय हुने ठहरेकोमा यी प्रतिवादीहरु मिति
२०७१। १०। २० गते अनुसन्धानको क्रममा पकाउ परी शुरु जिल्ला अदालतको मिति
२०७२। ०३। ०७ को फैसलावमोजिम थुना मुक्त भएको देखिएकोले यी प्रतिवादीहरुको
हकमा उक्त अवधि कटाई बाँकी ०७ महिना १३ दिनको कैदको लगत कसी असूल
उपर गर्न भनी शुरु पर्सा जिल्ला अदालतलाई लेखी पठाउन् ३
- प्रतिवादी मनिर मियाँ मौकामा फरार रहेको देखिंदा निजको नाममा १ (एक) वर्ष कैद
सजायको लगत कसी असूल उपर गर्न भनी शुरु पर्सा जिल्ला अदालतलाई लेखी
पठाउन् ४
- प्रस्तुत मुद्दाको फैसलाको जानकारी वादी नेपाल सरकारलाई दिनू ५
- प्रस्तुत फैसला विद्युतीय मुद्दा व्यवस्थापन प्रणालीमा प्रविष्ट गरी दायरीको लगत कट्टा
गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनू ६

राज्यपालः
न्यायाधीश

(हरिप्रसाद फुयाल)

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश
(नहकुल सुवेदी)

इजलास अधिकृतः ललित सापकोटा
अनुसन्धान सहयोगीः यतिष ओझा
इति सम्वत् २०८० साल पुष २५ गते रोज ४ शुभम् ..... ।